

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΓΟΝΕΪΚΗΣ
ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΟΥ ΔΕΣΜΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ
ΚΟΥΝΑΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ
A.M.3088

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :ΓΙΟΒΑΖΟΛΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΡΕΘΥΜΝΟ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2016-2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η θεωρία της γονικής αποδοχής - απόρριψης (PARTheory) αποτελεί μια θεωρία κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης του ατόμου, η οποία επιχειρεί να προβλέψει και να εξηγήσει σημαντικές αιτίες, συνέπειες και άλλους συσχετισμούς των διαπροσωπικών σχέσεων των ατόμων. Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης υποστηρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν έμφυτη την ανάγκη να λαμβάνουν αγάπη, στοργή και φροντίδα από τους σημαντικούς άλλους και από τις φιγούρες δεσμού τους, ενώ τα ανωτέρω στοιχεία και η αποδοχή ή η απόρριψη την οποία έχει βιώσει ένα άτομο από τους γονείς τους φαίνεται ότι επηρεάζει σημαντικά την ανάπτυξη σχέσεων στην ενήλικη ζωή.

Επιπλέον, έχει βρεθεί ότι σύμφωνα με τη Θεωρία των Σχημάτων, τα άτομα τα οποία αναπτύσσουν πρώιμες αρνητικές εμπειρίες στην παιδική τους ηλικία εντός της πυρηνικής οικογένειας αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στις μετέπειτα σχέσεις τους με τους γύρω τους, καθώς αναπτύσσουν αρνητικά συναισθήματα, δυσκολίες στην συναισθηματική τους έκφραση έως και προβλήματα ψυχοπαθολογικής φύσεως.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει το μοντέλο ανάλυσης διαδρομών στη σχέση γονικής απόρριψης και ενήλικου δεσμού, με τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα ως διαμεσολαβητικό παράγοντα. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής και των δεσμών που συνάπτει το άτομο κατά την ενήλικη ζωή του, αλλά και το ρόλο που διαδραματίζουν σε αυτό τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα .

ABSTRACT

The theory of parental acceptance (PARTheory) is a theory of socialization and development of the individual, which attempts to predict and explain important causes, consequences and other correlations of adults' interpersonal relations. The Theory of Parental Acceptance / Rejection argues that all people have the inherent need to receive love, affection and care from the important others and from the figures of their bond, while the above elements and the acceptance or rejection experienced by a person By their parents seems to have a significant impact on the development of relationships in adult life.

In addition, it has been found that, according to the Theory of Schemas that individuals who develop early negative experiences in their childhood within the "core" family are experiencing significant difficulties in their subsequent relationships with their surroundings as they develop negative emotions, difficulties in their emotional expression Up to psychopathological problems.

The purpose of this paper is to examine the model of path analysis in the relationship between parental rejection and adult relationships, with early imbalance schemas as a mediating factor. In particular, this paper attempts to investigate the relationship between parental rejection and acceptance and the bonds that the individual enters into adulthood, but also the role they play in this early imbalance schemes

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	13
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΟΝΕΪΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ – ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ	13
1.1 Η θεωρία της προσκόλλησης.....	13
1.2 Η θεωρία της γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης.....	15
1.3 Οι συνέπειες τη γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης στα συναισθήματα και την ανάπτυξη του ατόμου	20
1.4 Οι συνέπειες τη γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης στην ανάπτυξη ενήλικων δεσμών.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	25
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	25
2.1 Η Θεωρία των Σχημάτων & τα πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα	25
2.2 Γονείς και σχήματα	27
2.3 Σχήματα και ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	33
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	33
3.1 Σκοπός της έρευνας.....	33
3.2 Ερευνητικές υποθέσεις.....	34
3.3 Μέθοδος έρευνας.....	34
3.4 Εργαλείο έρευνας.....	34
3.5 Το δείγμα της έρευνας.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	37
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	37
4.1 Περιγραφή Δείγματος.....	37
4.2 Εσωτερική αξιοπιστία έρευνας.....	43
4.3 Σχέση μεταξύ γονικής απόρριψης/αποδοχής σχημάτων και του προφίλ των σχέσεων.....	43
4.4 Η επιρροή του φύλου.....	44
4.5 Πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα, γονική αποδοχή και ενήλικος δεσμός.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	45
ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ.....	61
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	69

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Φύλο ερωτηθέντων	37
Διάγραμμα 2: Σεξουαλικός προσανατολισμός ερωτηθέντων	37
Διάγραμμα 3: Ηλικία συμμετεχόντων	38
Διάγραμμα 4: Εθνικότητα δείγματος	38
Διάγραμμα 5: Πανεπιστήμιο Σπουδών	39
Διάγραμμα 6: Τμήμα φοίτησης.....	40
Διάγραμμα 7: Έτος σπουδών	40
Διάγραμμα 8: Τόπος διαμονής.....	41
Διάγραμμα 9: Αριθμός αδελφών	41
Διάγραμμα 10: Εκπαιδευτικό επίπεδο πατέρα.....	42
Διάγραμμα 11: Εκπαιδευτικό επίπεδο μητέρας	43
Διάγραμμα 12: Συσχέτιση γονικής αποδοχής, σχημάτων, ευημερίας, προφίλ σχέσεων	44
Διάγραμμα 13: Η επιρροή του φύλου στις μεταβλητές	45

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερευνητική κοινότητα σχετικά με τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους οι σχέσεις του παιδιού με τους γονείς του επηρεάζουν τη μετέπειτα κοινωνική του συμπεριφορά εκτός οικογενειακής εστίας και σχετικά με το πώς η σχέση γονέα – παιδιού δύναται να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην εξέλιξη της προσωπικότητάς του. Επιπλέον, οι εμπειρίες στην παιδική ζωή του ατόμου είναι αυτές που πολλές φορές οδηγούν στη διαμόρφωση και παγίωση συγκεκριμένων γνωστικών σχημάτων, τα οποία διαδραματίζουν σημαίνοντα ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Οι αντιδράσεις των γονέων σε όλους τους τομείς της ζωής του παιδιού και ιδιαίτερα απέναντι στην επιτυχία και την αποτυχία θέτουν σε μεγάλο βαθμό τα θεμέλια της κοινωνικοποίησης του παιδιού και διαμορφώνουν νοήματα. Εδραιώνουν κανονιστικά πρότυπα και συμβάλλουν στη διευκόλυνση της ερμηνείας συναισθηματικών καταστάσεων (Denham, 1998).

Ο ρόλος του γονέα στην συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού ξεκινά από τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Η συναισθηματική αλληλεπίδραση του βρέφους με τους γύρω του ξεκινά από τη στιγμή της γέννησης του, με την μητέρα του, αφού αυτή είναι το πρώτο πρόσωπο που αντικρίζει τη στιγμή εκείνη. Κατά τους πέντε πρώτους μήνες, όπου το βρέφος αναπτύσσεται, εστιάζει στη δημιουργία μιας σημαντικής σχέσης μεταξύ αυτού και της μητέρας του, η οποία χαρακτηρίζεται από απόλυτη εξάρτηση από αυτήν και από τη φροντίδα που του προσφέρει. Την περίοδο αυτή η μητέρα οφείλει να αντιλαμβάνεται πλήρως την ανάγκη του βρέφους και να ξεχωρίζει τις συναισθηματικές του εκφράσεις (Winnicott, 2003).

Το διάστημα αυτό και ειδικότερα μετά τον τρίτο μήνα της ζωής του βρέφους αναπτύσσεται η λεγόμενη «προσκόλληση» των βρεφών με τη μητέρα, που χαρακτηρίζεται από την επιθυμία να βρίσκονται κοντά της όσο το δυνατόν περισσότερο, θλίβονται όταν απομακρύνονται από αυτήν, αισθάνονται χαρά όταν επιστρέφει και προσανατολίζονται τις πράξεις τους προς αυτήν επιδιώκοντας συνεχώς την βλεμματική επαφή (Klaus et al., 2004).

Η συναισθηματική ανάπτυξη του βρέφους συνεχίζεται στη μετέπειτα ζωή του και σταδιακά, διαμορφώνεται βάσει των σχέσεων που αναπτύσσονται στον κοινωνικό του περίγυρο, των συναισθημάτων τα οποία λαμβάνει κτλ. Για παράδειγμα, η κακομεταχείριση και η παραμέληση διαμορφώνει συναισθηματικά ασταθή παιδιά τα οποία επιδεικνύουν συναισθήματα ντροπής, αγωνίας και κατάθλιψης. Δυσκολεύονται να κατανοήσουν τα συναισθήματα των άλλων, αντιδρούν με οργισμένη επιθετικότητα ή θλιμμένη απόσυρση στη θλίψη των συνομηλίκων. Παιδιά που τυγχάνουν σωματικής κακοποίησης ή παραμέλησης παρουσιάζουν συμπτώματα μη ομαλής συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Τυχόν συναισθηματική διαταραχή των γονιών διαταράσσει την τυπική πορεία της συναισθηματικής ανάπτυξης του παιδιού (Denham, 1998).

Τις παραπάνω συνδέσεις, μεταξύ της σχέσης του ατόμου με τους γονείς του και της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξής του, στην ουσία, ερμηνεύει η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory), η οποία ξεκίνησε να αναπτύσσεται τη δεκαετία του 1960, από τον Ronald Rohner και συνοπτικά περιγράφεται ως η αποδεδειγμένη θεωρία κοινωνικοποίησης και δια βίου ανάπτυξης (Rohner & Khaleque, 2005). Η εν λόγω θεωρία διερευνά τη σύνδεση που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ της γονεϊκής συμπεριφοράς και της ψυχοκοινωνικής υγείας των ατόμων. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία της αποδοχής/απόρριψης επιχειρεί να προβλέψει και να εξηγήσει τους κυριότερους πρόδρομους, συνέπειες και άλλους συσχετισμούς της γονεϊκής αποδοχής και απόρριψης στη λειτουργικότητα των ατόμων (Giotsa & Touloumakos, 2014).

Σύμφωνα με τους Rohner & Khaleque (2010), η PARTheory υποστηρίζει ότι όλα τα άτομα έχουν έμφυτη την ανάγκη να λάβουν θετικά συναισθήματα αγάπης, στοργής και φροντίδας από τα σημαντικά άτομα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος, αλλά και από τις φιγούρες δεσμού τους. Τα θετικά συναισθήματα είναι κατά κάποιον τρόπο ένα είδος αποδοχής του ατόμου και συνεπώς, η ψυχολογική του προσαρμογή είναι δυνατόν να επηρεασθεί, ανάλογα με το αν είναι αποδεκτό ή απορριπτικό από τις ανωτέρω φιγούρες και άτομα, ήτοι κατά κύριο λόγο από τους γονείς ή τα βασικά πρόσωπα φροντίδας (Giotsa, 2007).

Σύμφωνα με την προσέγγιση των Rohner et al. (2005), η γονεϊκή αποδοχή / απόρριψη αποτελούν τα δυο άκρα ενός συνεχούς, το οποίο σχετίζεται με την ποιότητα του

συναισθηματικού δεσμού και με τις φυσικές και λεκτικές συμπεριφορές μεταξύ των ατόμων και των σημαντικών προσώπων γύρω του, πάνω στο οποίο κάθε άτομο μπορεί να τοποθετηθεί αναλόγως με το τί έχει βιώσει περισσότερο στη ζωή του.

Βάσει των παραπάνω το ένα άκρο αντιπροσωπεύει την πλευρά της γονεϊκής αποδοχής, η οποία εκφράζεται από συναισθήματα, όπως αγάπη, φροντίδα, έγνοια, υποστήριξη, ζεστασιά, ενώ το άλλο αντιπροσωπεύει τη γονεϊκή απόρριψη, η οποία εκδηλώνεται από έλλειψη των ανωτέρω θετικών συναισθημάτων και παράλληλα υποστηρίζεται από αρνητικές συμπεριφορές, οι οποίες βλάπτουν το άτομο είτε σε σωματικό ή και σε ψυχολογικό επίπεδο. Για παράδειγμα, συμπεριφορές κακοποίησης (σωματικής και ψυχολογικής), παραμέλησης, επιβολής σκληρών τιμωριών, εκφοβιστικής συμπεριφοράς και αδιαφορίας χαρακτηρίζουν το άκρο της γονεϊκής απόρριψης (Rohner & Khaleque, 2013).

Σύμφωνα με τους Carrasco & Rohner (2013), τα άτομα τείνουν να οργανώνουν τις αντιλήψεις τους σχετικά με τη γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη, σε τέσσερις επιμέρους κατηγορίες. Αυτές περιλαμβάνουν:

(α) Ζεστασιά/ στοργή (ή αντίθετα ψυχρότητα/ έλλειψης στοργής), η οποία αναφέρεται στις φυσικές (π.χ. αγκαλιές, φιλιά, χάδια) και λεκτικές εκφράσεις αγάπη (π.χ. έπαινοι) προς τα παιδιά.

(β) Εχθρότητα/επιθετικότητα, η οποία αναφέρεται σε συναισθήματα θυμού ή δυσαρέσκειας, που μπορεί να εκφράζονται μέσω σωματικών (π.χ. χτυπήματα) ή μέσω λεκτικών εκδηλώσεων (π.χ. βρισιές, σκληρά λόγια) προς τα παιδιά.

(γ) Αδιαφορία/παραμέληση, η οποία χαρακτηρίζει τους μη διαθέσιμους (φυσικά και συναισθηματικά) γονείς για το παιδί, οι οποίοι δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις βασικές του ανάγκες.

(δ) Αδιαφοροποίητη απόρριψη, η οποία αναφέρεται στην πεποίθηση του ατόμου ότι οι σημαντικοί άνθρωποι γύρω του δεν ενδιαφέρονται πραγματικά γι' αυτό ή ότι δεν το αγαπούν, ακόμα και αν δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι το πρόσωπο φροντίδας είναι επιθετικό, αδιάφορο ή παραμελεί.

Αρκετές μελέτες έχουν συνδέσει τη γονεϊκή απόρριψη με τις συνέπειες στην ομαλή ψυχολογική προσαρμογή των ατόμων και στην ομαλή τους ενήλικη κοινωνικοποίηση και ανάπτυξη δεσμών. Σύμφωνα με τους Rohner & Rohner (1980) ακραίες καταστάσεις γονεϊκής απόρριψης, μπορούν να οδηγήσουν σε διάφορες διαταραχές, στις οποίες περιλαμβάνονται νευρώσεις, ψυχοσωματικές διαταραχές, προβλήματα διαγωγής και συμπεριφορές παραβατικότητας.

Σύμφωνα με τους Rohner & Khaleque (2013) τα άτομα που έχουν βιώσει τη γονεϊκή απόρριψη έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εμφανίσουν νοητική υστέρηση και κακές σχολικές επιδόσεις, συγκριτικά με τα παιδιά που έχουν βιώσει τη γονική αποδοχή, ενώ, σε συναισθηματικό επίπεδο, είναι περισσότερο εχθρικά ή/και επιθετικά προς τους άλλους με συχνά προβλήματα διαχείρισης θυμού.

Άλλα στοιχεία και συναισθήματα τα οποία σχετίζονται με την γονεϊκή απόρριψη είναι η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η συναισθηματική αστάθεια (Carrasco & Rohner, 2013), οι διαταραχές ελέγχου των παρορμήσεων (Rohner & Khaleque, 2007), η αντιμετώπιση σημαντικών δυσκολιών στη δημιουργία ικανοποιητικών κοινωνικών σχέσεων με τους συνομηλίκους τους (Campo & Rohner, 1992) και ψυχολογικά προβλήματα, όπως οι διαταραχές διαγωγής και η κατάθλιψη (Giotsa & Touloumakos, 2014). Μάλιστα, θα πρέπει να τονισθεί ότι τα ανωτέρω προβλήματα συμπεριφοράς και οι δυσκολίες στη σύναψη σχέσεων είναι αποτέλεσμα του έντονου ψυχολογικού πόνου που βιώνουν τα «απορριφθέντα παιδιά» (Tsaousis et al., 2012).

Επιπλέον, τα άτομα τα οποία έχουν βιώσει τη γονεϊκή απόρριψη, έχουν διαστρεβλωμένη ικανότητα για νοητικές αναπαραστάσεις, δηλαδή για γνωστικά σχήματα, που τα βοηθούν να αντιλαμβάνονται, να ερμηνεύουν και να αντιδρούν σε νέες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των διαπροσωπικών σχέσεων. Επίσης, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αποθηκεύουν και θυμούνται εμπειρίες (Holmes, 2009).

Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα που έχουν βιώσει τη γονεϊκή απόρριψη τείνουν να αναζητούν, να δημιουργούν, να ερμηνεύουν και να αντιλαμβάνονται τις εμπειρίες, τις καταστάσεις και τις σχέσεις τους με τρόπους, οι οποίοι συμφωνούν με τα διαστρεβλωμένα νοητικά τους σχήματα (Khaleque & Rohner, 2012). Μάλιστα, ο Young (1990) είχε βρει ότι αρκετά από τα διαστρεβλωμένα νοητικά σχήματα που

δημιουργούνται είναι αποτέλεσμα δύσκολων παιδικών εμπειριών και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη μετέπειτα εμφάνιση διαταραχών προσωπικότητας. Υποσύνολο του συνόλου των διαστρεβλωμένων νοητικών σχημάτων είναι τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα, τα οποία εμπεριέχουν μνήμες, συναισθήματα, γνώσεις και σωματικές αισθήσεις που αφορούν το ίδιο το άτομο, αλλά και τις σχέσεις του με τους γύρω του στην πρώιμη παιδική ηλικία του (Young et al., 2010).

Πολλές είναι οι μελέτες, οι οποίες έχουν γίνει προκειμένου να εξετάσουν τη σύνδεση μεταξύ των πρώιμων δυσαπροσαρμοστικών σχημάτων και των ατόμων με τους γονείς τους, αλλά και την επιρροή που δύναται να έχουν τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα στην ανάπτυξη σχέσεων στην ενήλικη ζωή του ατόμου.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει το μοντέλο ανάλυσης διαδρομών στη σχέση γονικής απόρριψης και ενήλικου δεσμού, με τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα ως διαμεσολαβητικό παράγοντα. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής και των δεσμών που συνάπτει το άτομο κατά την ενήλικη ζωή του, αλλά και το ρόλο που διαδραματίζουν σε αυτό τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα.

Τα αποτελέσματα από την έρευνα αυτή βασίζονται σε πρωτογενή έρευνα σε δείγμα 729 φοιτητών από διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου και αναλύθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS v.20.

Η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να καλύψει το κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία, καθώς δεν υπάρχουν συναφείς μελέτες, σχετικά με την επιρροή της γονικής απόρριψης/αποδοχής στην ανάπτυξη των ενήλικων δεσμών του ατόμου και ποιόν ρόλο δύναται να διαδραματίσουν σε αυτόν τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα, στον ελληνικό πληθυσμό. Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι θα συμβάλλει στη διεθνή βιβλιογραφία, καθώς θα προσπαθήσει να διερευνήσει τη σχέση γονικής απόρριψης-αποδοχής - πρώιμων δυσαπροσαρμοστικών σχημάτων - δεσμών στην ενήλικη ζωή, στον ελληνικό φοιτητικό πληθυσμό από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας.

Η παρούσα μελέτη δομείται σε έξι (6) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η προσπάθεια μιας προσέγγισης της σημασίας της οικογένειας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του ατόμου. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θεωρία της γονεϊκής αποδοχής / απόρριψης και το πώς η απόρριψη ή η αποδοχή των γονέων μπορεί να επηρεάσει το παιδί.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η θεωρία των σχημάτων και το πώς η διαμόρφωση των σχημάτων κατά την παιδική ηλικία επηρεάζει τη ζωή των ενήλικων ατόμων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των πρωτογενών στοιχείων. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, ενώ στο έκτο γίνεται η σύγκριση των αποτελεσμάτων με αποτελέσματα παρεμφερών ερευνών και η εξαγωγή συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΓΟΝΕΪΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ – ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ

1.1 Η θεωρία της προσκόλλησης

Το φαινόμενο της προσκόλλησης απασχόλησε πολλούς ψυχολόγους και παιδαγωγούς και οι ερμηνείες που έχουν δοθεί ποικίλλουν. Η πλέον ολοκληρωμένη ερμηνεία της θεωρίας της προσκόλλησης έχει διατυπωθεί από τον Bowlby, ο οποίος παρουσίασε για πρώτη φορά τον όρο προσκόλληση τη δεκαετία του 1950 στο σύγγραμμα “Maternal Care and Mental Health” το οποίο αφορούσε στην ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του βρέφους και της μητέρας ή άλλου προσώπου ή προσώπων που το φροντίζουν. Σύμφωνα με την Ainsworth (1967), η προσκόλληση ορίζεται ως ο δεσμός στοργής που δημιουργεί ένα άτομο στον εαυτό του και σε κάποιο άλλο άτομο.

Προσκολλήσεις υπάρχουν μεταξύ παιδιών, μεταξύ ενηλίκων και μεταξύ παιδιών και ενηλίκων. Η πρώτη μορφή προσκόλλησης είναι η προσκόλληση που το παιδί αναπτύσσει για το πρόσωπο με το οποίο έχει μια στενή διαπροσωπική σχέση και ικανοποιεί τις ανάγκες του, κυρίως τις συναισθηματικές. Στις περισσότερες περιπτώσεις το πρόσωπο αυτό είναι η μητέρα του παιδιού και για το λόγο αυτό αναφέρεται ως προσκόλληση προς τη «μητέρα». Το ρόλο αυτό βέβαια μπορεί να διαδραματίσει και ένα άλλο πρόσωπο που βρίσκεται με συνέπεια κοντά στο παιδί, εκτός από τη φυσική του μητέρα (Bowlby, 1953).

Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την Ainsworth (1978), η πρώτη και κύρια μορφή προσκόλλησης είναι αυτή που δημιουργείται ανάμεσα στο βρέφος και τη μητέρα του. Η σχέση, η οποία δημιουργείται ανάμεσα στο βρέφος και τη μητέρα του, παρέχει στο βρέφος τη σιγουριά, ότι η μητέρα του θα το προστατέψει από πιθανούς κινδύνους και του δίνει τη δυνατότητα, δημιουργώντας μια αίσθηση ασφάλειας, να εξερευνήσει και να γνωρίσει το περιβάλλον του. Βέβαια, τα βρέφη διαφέρουν στο είδος του δεσμού που δημιουργούν με τη μητέρα τους. Μερικά βρέφη αισθάνονται ασφάλεια κοντά στη μητέρα τους, ενώ άλλα έχουν μια σχέση που χαρακτηρίζεται από ένταση και ανασφάλεια. Η ποιότητα της προσκόλλησης είναι συνάρτηση της ευαισθησίας, με την

οποία ανταποκρίνεται η μητέρα στις εκδηλώσεις του παιδιού και καταλαβαίνει τις ανάγκες του κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου της ζωής του.

Τα βρέφη προγραμματίζονται σαφώς εκ των προτέρων κατά τη γέννηση, ώστε να μάθουν τα ειδικά χαρακτηριστικά ορισμένων ενηλίκων που τα φροντίζουν. Δείχνουν την ικανότητά τους να διακρίνουν μέσω της προτίμησής τους τις ιδιότητες αυτού που τα φροντίζει. Αν και αναπτύσσονται σαφείς προτιμήσεις από τη γέννηση, η συμπεριφορά προσκόλλησης του βρέφους εκδηλώνεται στην πλήρη έντασή της, από το δεύτερο μισό του πρώτου έτους. Όταν η συμπεριφορά προσκόλλησης ενεργοποιείται σε χαμηλό επίπεδο, είναι δυνατόν οι γονείς να ηρεμήσουν τα βρέφη τους μέσω της φωνής και της εγγύτητας και μόνο, όμως όταν τα βρέφη είναι πολύ αναστατωμένα, μόνο η στενή φυσική επαφή μπορεί να τερματίσει την αναστάτωση. Ουσιαστικά, η θεωρία της προσκόλλησης βασίζεται στο ότι το βασικό κίνητρο των βρεφών είναι η αναζήτηση εγγύτητας με το άτομο που το φροντίζει, κυρίως η μητέρα, και η ασφάλεια που απορρέει από τη φροντίδα αυτή (Βλαχογιάννη & Αγγελή, 2014).

Σύμφωνα με τη θεωρία της προσκόλλησης, η οποία αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα της σχέσης που υπάρχει μεταξύ της πρώιμης απόρριψης (δηλαδή στην παιδική ηλικία) και της μετέπειτα διαπροσωπικής λειτουργίας των ατόμων (δηλαδή στην ενήλικη ζωή), τα παιδιά δημιουργούν νοητικά μοντέλα των ιδίων και των σχέσεων που επηρεάζουν τις μετέπειτα σχέσεις τους. Στο επίκεντρο αυτών των μοντέλων βρίσκονται οι προσδοκίες τους, σχετικά με το αν οι σημαντικοί “άλλοι” θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους, ή θα τις απορρίψουν. Αυτές οι προσδοκίες απορρέουν από την αξιοπιστία με την οποία ο πρώτιστος φροντιστής των παιδιών, συνήθως η μητέρα, ικανοποιεί τις ανάγκες τους. Αν στις σχέσεις αυτές υπάρχει αποδοχή, δηλαδή αν ο πρώτιστος φροντιστής του παιδιού ικανοποιεί με αγάπη, στοργή, προστασία και ασφάλεια τις ανάγκες του, τότε το παιδί θα αναπτύξει ασφαλή μοντέλα, βάσει των οποίων οι άλλοι θα τον αποδεχτούν και θα το υποστηρίξουν. Αντίθετα, αν υπάρχει απόρριψη, τότε το παιδί θα αναπτύξει ανασφαλή μοντέλα, στη βάση των οποίων θα βρίσκεται το άγχος και η ανησυχία σχετικά με το αν οι άλλοι θα το αποδεχτούν και θα το υποστηρίξουν (Bowlby, 1973; Downey & Feldman, 1996).

Οι τύποι προσκόλλησης έχουν μελετηθεί ευρέως για την αξιολόγηση της σχέσης γονέων – παιδιού και ιδιαίτερα της σχέσης μητέρας – παιδιού (Ainsworth et al., 1978) και για τη σημασία της σχέσης αυτής στη μετέπειτα συμπεριφορά ανάμεσα σε είδη

προσκόλλησης, διαμόρφωσης χαρακτηριστικών προσωπικότητας και συμπεριφοράς του παιδιού. Ακόμη, έχουν πραγματοποιηθεί συσχετίσεις ανάμεσα σε ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης και αποκλίνουσα συμπεριφορά, όπως κοινωνική απόσυρση, αυτοκτονίες και διαταραχές προσωπικότητας στην ενήλικη ζωή (DeZulu et al, 1993).

Για τη διαμόρφωση ενός τύπου προσκόλλησης, τα πρόσωπα που συμμετέχουν συνεργάζονται, προσαρμόζοντας το καθένα τη συμπεριφορά του σε αυτό που του ορίζει ο άλλος. Το κάθε μέλος σε αυτή τη διαπροσωπική σχέση δίνει υπαινιγμούς, «σήματα» για το τί θέλει και με τον τρόπο αυτό κινητοποιεί την αντίστοιχη συμπεριφορά από τον άλλο.

Ο Byng – Hall μεταφέρει την έννοια της προσκόλλησης ως ασφαλούς βάση στην οικογένεια. Ορίζει ως ασφαλή την οικογένεια, η οποία εξασφαλίζει ένα δίκτυο στενών σχέσεων, τέτοιο, ώστε, όλα τα μέλη της, σε οποιαδήποτε ηλικία, να αισθάνονται αρκετά ασφαλή για διερεύνηση. Το δίκτυο επίσης των στενών αυτών σχέσεων εξασφαλίζει στο κάθε μέλος τη δυνατότητα να έχει τη βοήθεια των άλλων, όταν θα τη χρειαστεί. Η ύπαρξη της οικογένειας ως ασφαλής βάση σημαίνει ότι κάθε μέλος υποστηρίζει τα άλλα μέλη και προστατεύει επίσης τη σχέση προσκόλλησης των άλλων μελών στην οικογένεια (Holmes, 1996).

1.2 Η θεωρία της γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης

Τα παιδιά χρειάζονται μια συγκεκριμένη μορφή θετικής απόκρισης-αποδοχής από τους γονείς και να δημιουργούν μια θετική και ασφαλή σχέση μαζί τους. Όταν η ανάγκη αυτή δεν καλυφθεί ικανοποιητικά, ανεξάρτητα από τις παραλλαγές της στον πολιτισμό, το φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα ή άλλους παράγοντες, τείνουν να έχουν εχθρικές τάσεις προς τους γύρω τους και μειωμένο αυτοσεβασμό, αυτοεπάρκεια, είναι συναισθηματικά αδιάφορα, συναισθηματικά ασταθή και έχουν αρνητική κοσμοθεωρία. Επιπλέον, ως νέοι και ενήλικες αντιλαμβάνονται, ότι απορρίπτονται από τους γύρω τους, φαίνεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα συμπεριφοράς και διαταραχές της συμπεριφοράς, να είναι καταθλιπτικοί ή να εμπλέκονται ακόμα και σε καταχρήσεις ή να αντιμετωπίζουν άλλα προβλήματα.

Αρκετές μελέτες έχουν δείξει ότι έως η μεταβλητότητα της ψυχολογικής προσαρμογής έως και 26% των ατόμων επηρεάζεται από το βαθμό στον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι είναι αποδεκτά ή όχι από τους γονείς τους (Rohner et al., 2005).

Η εμπειρική μελέτη της θεωρίας της γονικής αποδοχής-απόρριψης ξεκίνησε τη δεκαετία του 1890 έκτοτε έγιναν πολλές διαφορετικές έρευνες σχετικά με το θέμα. Σήμερα υπάρχουν περίπου 2.000 σχετικές μελέτες (Rohner, 2005). Μέσα, λοιπόν, από αυτό το σύμπλεγμα πληροφοριών, η θεωρία επιχειρεί να διατυπώσει μια αναπτυξιακή προοπτική καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, σχετικά με τα ζητήματα της γονικής αποδοχής και της απόρριψης (Rohner et al., 2012).

Η θεωρία της γονικής αποδοχής - απόρριψης (PARTheory) είναι μια θεωρία κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης του ατόμου, η οποία επιχειρεί να προβλέψει και να εξηγήσει σημαντικές αιτίες, συνέπειες και άλλους συσχετισμούς των διαπροσωπικών σχέσεων - ιδιαίτερα των γονέων – στη βάση της αποδοχής και της απόρριψης των τελευταίων. Η θεωρία αυτή επιχειρεί επί της ουσίας να απαντήσει σε πέντε κατηγορίες ερωτήσεων, οι οποίες με τη σειρά τους χωρίζονται σε τρεις υποθεωρίες: την υποθεωρία της προσωπικότητας (personality subtheory), την υποθεωρία της αντιμετώπισης (coping subtheory), καθώς και την υποθεωρία των κοινωνικοπολιτισμικών συστημάτων (sociocultural systems subtheory) (Khaleque & Rohner, 2002).

Οι εμπνευστές της θεωρίας υποστηρίζουν ότι έχει καθολική ισχύ, καθώς όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φυλής, γλώσσας, εθνικότητας, θρησκείας, φύλου και ηλικίας, χρησιμοποιούν έναν κοινό τρόπο να αξιολογούν το, αν είναι αποδεκτοί ή όχι, από τους οικείους τους (Rohner & Khaleque, 2010).

Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory) υποστηρίζει, ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν έμφυτη την ανάγκη να λαμβάνουν αγάπη, στοργή και φροντίδα από τους σημαντικούς «άλλους» και από τις φιγούρες δεσμού τους (Rohner & Khaleque, 2010).

Η γονική αποδοχή αναφέρεται στη ζεστασιά, την αγάπη, τη φροντίδα, την άνεση, την ανησυχία, την προστασία, τη στήριξη, ή απλά την αγάπη που τα παιδιά μπορούν να βιώσουν από τους γονείς και άλλους φροντιστές. Αντίθετα, η γονική απόρριψη αναφέρεται στην απουσία ή σημαντική απόσυρση από αυτά τα συναισθήματα και συμπεριφορές, καθώς και από την παρουσία διαφόρων σωματικών και ψυχολογικών επιζήμιων συμπεριφορών και επιδράσεων. Η γονική απόρριψη μπορεί να βιωθεί από ένα άτομο μέσα από ένα συνδυασμό τεσσάρων κυριότερων εκφράσεων: α)

ψυχρότητα και έλλειψη στοργής, β) εχθρικότητα και επιθετικότητα, γ) αδιαφορία και παραμέληση, δ) αδιαφοροποίητη απόρριψη, η οποία αναφέρεται σε πεποιθήσεις ατόμων ότι οι γονείς τους δεν ενδιαφέρονται πραγματικά για αυτά, ακόμα κι αν δεν υπάρχουν σαφείς συμπεριφορικοί δείκτες παραμέλησης, έλλειψης στοργής ή επιθετικότητας από μέρους των γονέων προς το παιδί (Rohneretal., 2009).

Σύμφωνα με τη θεωρία γονικής απόρριψης-αποδοχής, υπάρχει ανάγκη στην παιδική ηλικία για γονική στοργή, φροντίδα, άνεση, υποστήριξη, προστασία, ή απλά αγάπη (αποδοχή). Η ανάγκη αυτή γίνεται πιο διαφοροποιημένη και πολύπλοκη για τους ενήλικες, συμπεριλαμβάνοντας την επιθυμία ή τη λαχτάρα (αναγνωρισμένη ή μη αναγνωρισμένη) για τη θετική άποψη και την αποδοχή από τους ανθρώπους με τους οποίους ένα άτομο έχει ένα στοργικό δεσμό προσκόλλησης (Khaleque & Rohner, 2002).

Η γονική απόρριψη και αποδοχή μαζί σχηματίζουν τη διάσταση της ζεστασιάς (warmth) των γονέων. Πρόκειται για μια διάσταση ή ένα συνεχές, στο οποίο μπορούν να τοποθετηθούν όλοι οι άνθρωποι, διότι ο καθένας έχει βιώσει στην παιδική ηλικία περισσότερο ή λιγότερο την αγάπη στα χέρια των γονέων. Για αυτόν το λόγο, η διάσταση αυτή σχετίζεται με την ποιότητα του στοργικού δεσμού μεταξύ των γονέων και των παιδιών τους και με τις φυσικές, λεκτικές, και συμβολικές συμπεριφορές που χρησιμοποιούν οι γονείς για να εκφράσουν αυτά τα συναισθήματα.

Η θεωρία γονικής απόρριψης-αποδοχής υποθέτει επίσης ότι, αν η ανάγκη για θετική ανταπόκριση είναι ανικανοποίητη από τους σημαντικούς άλλους (π.χ. γονείς) (απόρριψη), τότε τα άτομα αναπτύσσουν συγκεκριμένες συμπεριφορές που εντάσσονται στην υποθεωρία της προσωπικότητας και που απορρέουν από διαπολιτισμικές έρευνες, δηλαδή σε παιδιά που ανήκουν σε διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, και που είναι οι εξής (Khaleque & Rohner, 2002; Rohner et al., 2012): α) εχθρότητα, επιθετικότητα, παθητική επιθετικότητα, ή προβλήματα με τη διαχείριση της εχθρότητας και επιθετικότητας, β) εξάρτηση ή αμυντική ανεξαρτησία, ανάλογα με τη μορφή, τη συχνότητα και την ένταση της απόρριψης, γ) μειωμένη αυτοεκτίμηση, δ) μειωμένη αυτό-επάρκεια, ε) συναισθηματική απάθεια, στ) συναισθηματική αστάθεια και ζ) αρνητική κοσμοθεωρία.

Εκτεταμένη διαπολιτισμική έρευνα κατά τη διάρκεια του μισού αιώνα στην Γονική Θεωρία Αποδοχής Απόρριψης, αποκαλύπτει ότι η γονική απόρριψη μπορεί να βιωθεί από οποιοδήποτε συνδυασμό των τεσσάρων κυριότερων συμπεριφορών:

1. Στοργική συμπεριφορά. Η γονική στοργή μπορεί να εκφραστεί με διάφορους τρόπους, είτε σωματικά (αγκαλιά, φιλή, χαϊδεύοντας και παρηγορώντας), είτε λεκτικά (κάνοντας θετικά σχόλια για το παιδί), ή συμβολικά με κάποιον άλλο τρόπο, όπως με τη χρήση συγκεκριμένων πολιτισμικών χειρονομιών. Η φροντίδα, η υποστήριξη και οι συμπεριφορές που προβάλλουν την αγάπη, μπορούν να βοηθήσουν στον καθορισμό της εκδήλωσης της συμπεριφοράς της γονικής αποδοχής (Rohner et al., 2012).

2. Εχθρική ή επιθετική συμπεριφορά. Στην περίπτωση αυτή, οι γονείς ενεργούν με αισθήματα εχθρότητας, θυμού, αγανάκτησης, η συμπεριφορές οι οποίες κατηγοριοποιούνται από τον Rohner ως επιθετικότητα. Όπως ερμηνεύεται από τη Γονική Θεωρία Αποδοχής- Απόρριψης, η επιθετικότητα είναι η πρόθεση να βλάψει κάποιος κάποιον, κάτι, ή τον εαυτό του (σωματικά ή συναισθηματικά). Η επιθετική συμπεριφορά μπορεί να είναι σωματική ή λεκτική. Οι γονείς μπορεί να είναι σωματικά επιθετικοί (χτυπώντας, σπρώχνοντας, ρίχνοντας τα πράγματα) και φραστικά (σαρκαστικοί, υβριστές, σκωπτικοί, φωνάζοντας, ταπεινώνοντας ή υποτιμώντας πράγματα ή το παιδί). Επιπλέον, στην κατηγορία της επιθετικής συμπεριφοράς μπορούν να συμπεριληφθούν και συμπεριφορές, όπου οι γονείς μπορούν να χρησιμοποιήσουν βλαβερές, μη λεκτικές συμβολικές χειρονομίες προς τα παιδιά τους (Rohner et al., 2012).

3. Αδιάφορη συμπεριφορά – Παραμέληση. Η σύνδεση μεταξύ αδιαφορίας και παραμέλησης ως αιτίας και αποτελέσματος, δεν είναι τόσο άμεσα συνδεδεμένες όπως συμβαίνει στη σύνδεση μεταξύ εχθρότητας και επιθετικότητας. Αυτό συμβαίνει επειδή οι γονείς μπορεί να παραμελούν ή να θεωρείται ότι παραμελούν τα παιδιά τους για πολλούς λόγους που δεν έχουν καμία σχέση με την αδιαφορία. Η παραμέληση δεν αφορά απλά στο να μην κάνουν οι γονείς προβλέψεις για τις υλικές και σωματικές ανάγκες των παιδιών, ωστόσο αυτό αφορά κυρίως στην αποτυχία των γονιών να ανταποκρίνονται κατάλληλα στις κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών. Αυτού του είδους οι συμπεριφορές, είναι πιθανό να προκαλέσουν στα παιδιά το αίσθημα ότι είναι αντιπαθή ή ότι υπάρχει το ενδεχόμενο της απόρριψης. Ακόμη όμως και σε μια ζεστή και στοργική οικογένεια, τα παιδιά είναι πιθανό να παρουσιάσουν, τουλάχιστον περιστασιακά, ορισμένα από αυτά τα επώδυνα συναισθήματα (Rohner et al., 2012).

4. Συμπεριφορά διαφοροποιημένης απόρριψης. Η διαφοροποιημένη απόρριψη αναφέρεται στις πεποιθήσεις των παιδιών που οι γονείς τους δεν ενδιαφέρονται πραγματικά γι' αυτά ή δεν τα αγαπούν. Ουσιαστικά οι γονείς μπορεί να αισθάνονται ή να θεωρούν την συμπεριφορά τους ζεστή ή ψυχρή ακόμα και στην περίπτωση που λείπει από αυτήν πραγματικά το αίσθημα της αγάπης προς τα παιδιά τους, ή μπορεί να αισθάνονται ή να θεωρείται ότι αισθάνονται εχθρικοί, θυμωμένοι, πικροί, αγανακτισμένοι, οξύθυμοι, ανυπόμονοι, ή ανταγωνιστικοί προς αυτά. Εναλλακτικά, οι γονείς μπορεί να αισθάνονται ή να θεωρείται ότι αισθάνονται αδιάφοροι προς τα παιδιά τους, ή να έχουν περιορισμένο το ενδιαφέρον τους στην συνολική ευημερία. Όταν όμως οι γονείς ενεργούν με τα συναισθήματα της αγάπης είναι πιθανό να είναι στοργικοί (Rohner et al., 2012).

Έτσι, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι η Γονική Αποδοχή-Απόρριψη μπορεί να προβληθεί και να μελετηθεί από δύο οπτικές γωνίες. Η Γονική Αποδοχή-Απόρριψη μπορεί να μελετηθεί ως αντιληπτή ή υποκειμενική, όπου βιώνεται από το άτομο (φαινομενολογική θεώρηση) και, μπορεί επίσης να μελετηθεί, όπως έγινε αντιληπτή ή βιώθηκε από έναν εξωτερικό παρατηρητή (συμπεριφορική άποψη).

Συνήθως, αλλά όχι πάντοτε, οι δύο προοπτικές οδηγούν σε παρόμοια συμπεράσματα. Οι έρευνες της Γονικής θεωρίας Αποδοχής- Απόρριψης δείχνουν ωστόσο, ότι, αν τα συμπεράσματα είναι πολύ αντιφατικά, θα πρέπει γενικά οι μελετητές να εμπιστεύονται τις πληροφορίες που προέρχονται από την φαινομενολογική θεώρηση. Η φαινομενολογική θεώρηση υποστηρίζει ότι ο εξωτερικός κόσμος (κοινωνία) μπορεί να αποκτήσει νόημα μόνο μέσα από τη συνείδηση που διαμορφώνει και αντιλαμβάνεται ο κάθε άνθρωπος ξεχωριστά γι' αυτόν. Ο εξωτερικός κόσμος αποδίδεται ως μια σειρά από «φαινόμενα», τα οποία ποικίλουν ανάλογα με την νοηματική διεργασία της συνείδησης και όχι ως αντικειμενική πραγματικότητα. Οι παρατηρητές μπορούν να αναφέρουν ένα σημαντικό ποσοστό της γονικής επιθετικότητας ή αμέλειας, αλλά το παιδί μπορεί να μην αισθανθεί παραμελημένο. Αυτό συμβαίνει με κάποια «αρχή» στις εκθέσεις της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών. Έτσι, υπάρχει από την μία πλευρά μόνο μια προβληματική σχέση μεταξύ του λεγόμενου "στόχου" αναφοράς για την κακομεταχείριση, την απόρριψη και την εγκατάλειψη και από την άλλη πλευρά υπάρχουν οι αντιλήψεις της γονικής αποδοχής-απόρριψης των παιδιών (Rohner et al., 2012).

1.3 Οι συνέπειες της γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης στα συναισθήματα και την ανάπτυξη του ατόμου

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αποδοχή από τους γονείς, καθώς τυχόν απόρριψη από αυτούς οδηγεί σε συναισθηματικά και συμπεριφορικά προβλήματα, όπως κατάθλιψη, τάσεις αυτοκτονίας και ροπή προς τη βία, με ιδιαίτερα σημαντικό αντίκτυπο στην εφηβική ηλικία (Sentse et al., 2010). Επιπρόσθετα, οι Hussain και Munaf (2012) αναφέρουν ότι ο ρόλος της γονικής απόρριψης-αποδοχής έχει βρεθεί σε αρκετές μελέτες να είναι σημαντικός σε άτομα με ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία εκτείνονται από τον αυτισμό μέχρι χρόνιες ασθένειες όπως η σχιζοφρένεια. Παρομοίως, άτομα με ψυχολογικές διαταραχές κατά την ενήλικη ζωή τους βρέθηκαν στην μελέτη των Hussain et al. (2013) να αισθάνονται ότι έχουν απορριφθεί από τους γονείς τους περισσότερο από ότι άτομα χωρίς ψυχολογικές διαταραχές.

Σύμφωνα με τη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory), όταν η ανάγκη των ατόμων για θετική απόκριση –αποδοχή δεν ικανοποιείται από τους σημαντικούς άλλους, τότε τα παιδιά έχουν την τάση να αναπτύσσουν συγκεκριμένες ψυχολογικές δυσκολίες (Dwairy, 2010), οι οποίες μπορεί να ποικίλουν από γνωστικές και κοινωνικο-συναισθηματικές, έως ψυχιατρικές διαταραχές, στις περιπτώσεις όπου σημειώνεται σοβαρής μορφής γονεϊκή απόρριψη (Khaleque & Rohner, 2002).

Σύμφωνα με τους Rohner & Rohner (1980), μία σειρά ψυχιατρικών διαταραχών συσχετίζονται με ακραίες καταστάσεις γονεϊκής απόρριψης, όπου συμπεριλαμβάνονται νευρώσεις, ψυχοσωματικές διαταραχές, προβλήματα διαγωγής και παραβατικότητα.

Η μελέτη των Arzeen et al. (2012) κατέδειξε ότι τα άτομα που διέπονται από χαμηλότερα επίπεδα ενσυναίσθησης είχαν υψηλότερη αντιλαμβανόμενη παραμέληση, ιδίως από την πλευρά του πατέρα. Οι Aktar και Nahar (2014) βρήκαν στη μελέτη τους ότι οι αναμνήσεις μητρικής και πατρικής αποδοχής συνδέονται με την ψυχική υγεία ενηλίκων, αλλά και με την αυτο-αποτελεσματικότητά τους, δηλαδή την αυτοπεποίθηση που έχουν τα άτομα στις ικανότητές τους να διεκπεραιώσουν με επιτυχία συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Εκτός των παραπάνω, το αίσθημα της ζεστασιάς που νιώθουν τα άτομα στο πλαίσιο της γονικής απόρριψης-αποδοχής βρέθηκε ότι είναι προσδιοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης θετικού στυλ χιούμορ σε αυτά στη μετέπειτα ζωή τους, καθώς και στη

συνολική ευτυχία που ένιωθαν (Kazarian et al., 2010). Τέλος, η ψυχολογική προσαρμογή των ατόμων κατά την ενήλικη ζωή τους βρέθηκε ότι επηρεάζεται από τη γονική απόρριψη-αποδοχή (Dural & Yalcin, 2014).

Συνολικά, οι έρευνες για τις σχέσεις γονέων και παιδιών δείχνουν ότι η αντιλαμβανόμενη γονική απόρριψη έχει σοβαρές συνέπειες στην ψυχολογική ανάπτυξη και τη λειτουργία της προσωπικότητας των παιδιών και των ενηλίκων (Ali, 2011).

Οι πιο συχνές συνέπειες και συσχετισμοί της απόρριψης περιλαμβάνουν: κατάθλιψη, διαταραχές συμπεριφοράς, εγκληματικότητα και κατάχρηση ουσιών. Περαιτέρω, υπάρχουν συνέπειες στην προσωπικότητα λόγω της απόρριψης, όπως: επιθετικότητα / εχθρικότητα, εξάρτηση, μειωμένη αυτοεκτίμηση, μειωμένη αυτο-επάρκεια, συναισθηματική απάθεια, συναισθηματική αστάθεια, και αρνητική κοσμοθεωρία. Επίσης, διάφορες έρευνες έχουν αναφέρει ότι η αντιλαμβανόμενη αποδοχή έχει αντίκτυπο σε: προ-κοινωνική ανάπτυξη συμπεριφοράς (γενναιοδωρία, εξυπηρετικότητα, ενσυναίσθηση) στην παιδική ηλικία, στις θετικές σχέσεις συνομηλίκων στην εφηβεία και στη συνολική ευημερία στην ενήλικη ζωή (ικανοποίηση από τη ζωή, αίσθηση της ευτυχίας, χαμηλή ψυχολογική δυσφορία) (Ali, 2011).

Οι Rohner et al. (2005) παρουσιάζουν μία πιο διευρυμένη κατηγοριοποίηση των σχετιζόμενων ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, όπου περιλαμβάνονται και ηπιότερες δυσκολίες. Τα παιδιά που προσδιορίζουν τους εαυτούς τους ως απορριπτέα από τα βασικά πρόσωπα φροντίδας συγκριτικά με τους συνομηλίκους τους, μπορεί να παρουσιάζουν νοητική υστέρηση και κακή σχολική επίδοση.

Η συναισθηματική απόκριση, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η χαμηλή αυτο-αποτελεσματικότητα, η συναισθηματική αστάθεια (Carrasco & Rohner, 2013; Khaleque & Rohner, 2002), οι διαταραχές ελέγχου των παρορμήσεων, καθώς και η αρνητική οπτική για τον κόσμο θεωρούνται επίσης παρεπόμενα της γονεϊκής απόρριψης (Rohner & Khaleque, 2007).

1.4 Οι συνέπειες τη γονεϊκής αποδοχής – απόρριψης στην ανάπτυξη ενήλικων δεσμών

Σύμφωνα με τις αρχές της θεωρίας γονικής αποδοχής – απόρριψης (PARTheory), τα άτομα που έχουν βιώσει την απόρριψη έχουν αρκετές δυσκολίες στη σύναψη σχέσεων, οι οποίες αποδίδονται στον έντονο ψυχολογικό πόνο που βίωσαν τα παιδιά, εξαιτίας της αντιλαμβανόμενης απόρριψης από τους γονείς τους (Tsaousis et al., 2012).

Υποστηρίζεται, ότι τα «απορριφθέντα», από τους γονείς τους, ως παιδιά, άτομα είναι πιθανό να εμφανίζουν συμπεριφορές εξάρτησης ή αντίθετα αμυντική ανεξαρτησία –ή συναισθηματική απόσυρση (Khaleque, 2007; Rohner & Rohner, 1980).

Σύμφωνα με τους Khaleque & Rohner (2002), αν οι προσδοκίες του παιδιού για αποδοχή δεν εκπληρωθούν, τότε είναι αναμενόμενο να αυξήσει τις προσπάθειές του, με σκοπό να λάβει αποδοχή και προσοχή από τους σημαντικούς άλλους, με κίνδυνο να γίνει εξαρτημένο από αυτούς. Αντιθέτως, κάποια άτομα που έχουν βιώσει σοβαρή γονεϊκή απόρριψη είναι πιθανό να παρουσιάζονται ως ανεξάρτητα και συναισθηματικά αποστασιοποιημένα. Η ανεξαρτησία όμως αυτή λειτουργεί ως άμυνα, στην προσπάθειά τους να προστατευτούν από περαιτέρω συναισθηματικό πόνο. Ως εκ τούτου, τα άτομα αυτά, είναι πιθανό να απομονώνονται συναισθηματικά από τον κοινωνικό τους περίγυρο, να ανταποκρίνονται ελάχιστα στις συναισθηματικές εκφράσεις των άλλων και γενικά να είναι λιγότερο ικανά ή πρόθυμα να εκφράσουν θετικά συναισθήματα αποδοχής προς τους άλλους (Khaleque & Rohner, 2002; Rohner et al., 2005).

Τα απορριπτέα ή συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά (όπως είναι η εναλλακτική ορολογία που δίνεται από τον Rohner για τη γονεϊκή απόρριψη), φαίνεται ότι συναντούν δυσκολίες στο να δημιουργήσουν ικανοποιητικές κοινωνικές σχέσεις με τους συνομηλίκους τους, παράγοντας που ζημιώνει περαιτέρω την αυτοεκτίμησή τους (Campo & Rohner, 1992). Σύμφωνα με τους Kim et al. (2006) τα παιδιά τα οποία έχουν βιώσει την κοινωνική απόρριψη, αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες στην κοινωνική τους επάρκεια, είναι πιθανότερο να αντιδρούν με εχθρότητα και να αποσύρονται ευκολότερα από την κοινωνική αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους τους.

Φαίνεται ότι το φύλο παίζει σημαντικό ρόλο στη γονική αποδοχή του πατέρα, της μητέρας, την προσκόλληση και τα σχήματα.

Ειδικότερα, οι γυναίκες σημείωσαν υψηλότερη γονική αποδοχή από τον πατέρα και τη μητέρα τους. Προγενέστερες έρευνες δείχνουν ότι σε γυναίκες οι οποίες έχουν βιώσει υψηλότερη γονική αποδοχή έχουν υψηλότερη ικανοποίηση από τη ζωή και δημιουργούν καλύτερο επίπεδο σχέσεων (Trent & South, 1992) ενώ παρουσιάζουν καλύτερη ψυχολογική υγεία (Afifi, 2007).

Σύμφωνα με παλαιότερη μελέτη του Bieri (1960), ο οποίος μελέτησε τη γνωστική συμπεριφορά φοιτητών σε σχέση με το επίπεδο της γονικής αποδοχής που δέχθηκαν από τους γονείς τους, έδειξε ότι δεν επηρεάζει το εν λόγω επίπεδο τη γνωστική συμπεριφορά των ατόμων.

Οι Rohner et al. (2008) μελέτησαν τη σχέση του ενήλικου δεσμού και της ψυχολογικής προσαρμογής των ενηλίκων, όπως διαμεσολαβείται από την πατρική και μητρική αποδοχή στην παιδική ηλικία. Το δείγμα τους αποτελείτο από 488 προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Με βάση τα στοιχεία από τέσσερα ερωτηματολόγια αυτοελέγχου, τα αποτελέσματα απλών συσχετισμών έδειξαν ότι η αποδοχή από τους συνομήλικους τους, καθώς και οι αναμνήσεις τόσο της μητρικής όσο και της πατρικής αποδοχής στην παιδική ηλικία, σχετίζονταν σημαντικά με την ψυχολογική προσαρμογή των ενηλίκων (τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών). Επιπλέον, τα αποτελέσματα πολλαπλής παλινδρόμησης έδειξαν ότι οι αναμνήσεις της πατρικής, αλλά όχι της μητρικής αποδοχής στην παιδική ηλικία των συμμετεχόντων μεσολαβούν εν μέρει στη σχέση ενός ζευγαριού και στην ψυχολογική προσαρμογή των γυναικών, αλλά όχι των ανδρών.

Τέλος, σύμφωνα με τον Rohner (2008) ο οποίος μελέτησε τη γονική αποδοχή ή απόρριψη και τη σχέση της με τους δεσμούς που δημιουργούν τα άτομα στην ενήλικη ζωή τους, αλλά και με την ψυχολογική τους προσαρμογή ή δυσλειτουργία, καθώς επίσης και το βαθμό στον οποίο οι αναμνήσεις της μητρικής ή της πατρικής αποδοχής στην παιδική ηλικία μεσολαβούν ή επηρεάζουν με άλλους τρόπους τη σχέση των ατόμων με τους συντρόφους τους έδειξαν ότι το φύλο αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην παραπάνω σχέση με την ψυχολογική προσαρμογή των ανδρών, αλλά και τους

ενήλικους δεσμούς τους να επηρεάζονται περισσότερο από το επίπεδο της γονικής αποδοχής σε σύγκριση με τις γυναίκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

2.1 Η Θεωρία των Σχημάτων & τα πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα

Η θεωρία των σχημάτων αποτελεί ένα μοντέλο ψυχοθεραπείας, που αναπτύχθηκε από τον Young στις αρχές της δεκαετίας του 1990, προκειμένου να αντιμετωπίσει συναισθηματικά προβλήματα και διαταραχές της προσωπικότητας, με σχετικά χαμηλό κόστος στον τομέα της ψυχικής υγείας ενός συστήματος υγείας (Bamelis et al., 2014; Malogiannis et al., 2014). Ο Young τροποποίησε και επέκτεινε την παραδοσιακή γνωστική θεραπεία του Beck (1979) και δημιούργησε τη Θεραπεία Σχημάτων, στην οποία περιλαμβάνονται στοιχεία από το γνωστικό-συμπεριφορικό μοντέλο, τις αντικειμενόμενες σχέσεις, τα μοντέλα του δεσμού και τα ερευνητικά δεδομένα για το τραύμα σε ένα ενιαίο εννοιολογικό και θεραπευτικό μοντέλο. Η θεραπεία σχημάτων ξεχωρίζει από τα γνωστικά μοντέλα θεραπείας, διότι δίνει έμφαση στα παιδικά βιώματα και στο ρόλο που αυτά έχουν στην μετέπειτα ανάπτυξη της ψυχοπαθολογίας των ενηλίκων.

Η πλέον βασική έννοια στην προσέγγιση του Young είναι αυτή των πρώιμων δυσαπροσαρμοστικών σχημάτων (ΠΔΣ). Τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα αναφέρονται σε δομές αποτελούμενες από αναμνήσεις, συναισθήματα, σκέψεις και σωματικές αισθήσεις που αφορούν τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας με τους άλλους (Young et al., 2003) και δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της μη εκπλήρωσης των πυρηνικών αναγκών του παιδιού, δηλαδή της ανάγκης για αγάπη, ασφάλεια, παιχνίδι, αυτονομία, αίσθηση ταυτότητας, αυθορμητισμό, ρεαλιστικά όρια, ελευθερία έκφρασης συναισθημάτων και ασφαλή δεσμό με τους φροντιστές του (vanVreeswijk et al., 2012).

Σύμφωνα με τη θεωρία των σχημάτων υπάρχουν πέντε ευρύτερες κατηγορίες σχημάτων, η αποσύνδεση και απόρριψη, η ανεπαρκής αυτονομία και επίδοση, τα ανεπαρκή όρια, ο προσανατολισμός στους άλλους, η υπεραγρύπνηση και η αναστολή. Σε κάθε κατηγορία εντάσσονται και συγκεκριμένα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα (Hooffart et al., 2005).

Πιο συγκεκριμένα, η αποσύνδεση και απόρριψη σχετίζεται με την ανικανότητα του ατόμου να σχηματίσει ασφαλείς δεσμούς με άλλους. Τα άτομα τα οποία συγκαταλέγονται σε αυτή την κατηγορία θεωρούν ότι δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους για σταθερότητα, ασφάλεια και στοργή. Ως αποτέλεσμα αυτού, αποφεύγουν τη σύναψη στενών δεσμών με τους γύρω τους και εμφανίζουν αυτοκαταστροφικές τάσεις. Βασικά χαρακτηριστικά της οικογένειας των ατόμων αυτών είναι η ψυχρή αντιμετώπιση, η συναισθηματική αστάθεια, η απόρριψη και η απομόνωση από τον κοινωνικό περίγυρο. Τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα της κατηγορίας αυτής είναι η εγκατάλειψη-αστάθεια, η καχυποψία – κακοποίηση, η συναισθηματική στέρηση, η ελαττωματικότητα – ντροπή και η κοινωνική απομόνωση-αποξένωση (Young et al., 2010).

Στην περίπτωση της ανεπαρκούς αυτονομίας και επίδοσης, το άτομο δεν έχει επιτύχει να αυτονομηθεί από τους γονείς του ή τους φροντιστές του. Στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να λειτουργήσει, να δράσει ανεξάρτητα ή να θέσει και να επιτύχει τους προσωπικούς του στόχους. Η οικογένεια του ατόμου αυτού έχει ως κύρια χαρακτηριστικά την υπερπροστασία και τον αυστηρό έλεγχο. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τέσσερα δυσλειτουργικά σχήματα, η εξάρτηση-ανικανότητα, η ευαλωτότητα σε βλάβη ή ασθένεια, η υπερβολική εμπλοκή-ανεκπλήρωτος εαυτός και η αποτυχία (Young et al., 2010).

Τα ανεπαρκή όρια σχετίζονται με την ελλιπή ανάπτυξη εσωτερικών ορίων σε σχέση με την αμοιβαιότητα και την αυτοπειθαρχία. Υπάρχει δυσκολία στην τήρηση δεσμεύσεων, στη συνεργασία με άλλους, στον έλεγχο των παρορμήσεων και στο σεβασμό απέναντι στα δικαιώματα των άλλων. Βασικό χαρακτηριστικό των οικογενειών είναι η απουσία οποιασδήποτε μορφής τιμωρίας ή ελέγχου. Τα δυσλειτουργικά σχήματα αυτής της κατηγορίας είναι το αυτονόητο δικαίωμα/μεγαλομανία και ο ανεπαρκής έλεγχος (Young et al., 2010).

Στην περίπτωση του προσανατολισμού στους άλλους, το άτομο δίνει προτεραιότητα στις επιθυμίες και ανάγκες των άλλων, παραγκωνίζοντας τις δικές του. Το άτομο επιζητά την επιδοκιμασία και την επιβεβαίωση από τρίτους, τη συναισθηματική σχέση, αποφεύγοντας οποιουδήποτε είδους αντίποινα. Τα χαρακτηριστικά της οικογένειας των ατόμων αυτών είναι ότι αποδέχονται το παιδί τους μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και αφού το ίδιο υποδείξει συγκεκριμένη συμπεριφορά.

Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται σχήματα όπως η υποτακτικότητα και η αυτοθυσία (Young et al., 2010).

Η υπεραγρύπνηση και αναστολή χαρακτηρίζονται από αισθήματα απαισιοδοξίας και φόβου απέναντι σε αναμενόμενα άσχημα γεγονότα. Το άτομο προσπαθεί να ανταποκριθεί σε άκαμπτους εσωτερικευμένους κανόνες, βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση και δεν μπορεί να βιώσει συναισθήματα χαλάρωσης και ευτυχίας. Τα χαρακτηριστικά που κυριαρχούν στις οικογένειες των ατόμων αυτών είναι η καταπίεση, η αυστηρότητα και ο αυτοέλεγχος. Τα δυσπροσαρμοστικά σχήματα που αναπτύσσονται σε αυτές τις περιπτώσεις είναι η αρνητικότητα, η συναισθηματική αναστολή, τα ανελαστικά πρότυπα και η τιμωρικότητα (Young et al., 2010).

2.2 Γονείς και σχήματα

Λόγω της ανάγκης για γνωστική σταθερότητα, τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα χρησιμοποιούνται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, διακρινόμενες ως δυσλειτουργικές συμπεριφορές, οι οποίες αποτελούν αντιδράσεις στα εκάστοτε εξωτερικά ερεθίσματα. Συγκεκριμένα, εάν ένα άτομο στην παιδική του ηλικία έχει βιώσει επικριτική στάση των γονέων του, όταν έρθει σε επαφή με άλλα άτομα στην ενήλικη ζωή του θα ενεργοποιούνται σκέψεις και συναισθήματα ελαττωματικότητας (Riso et al., 2006).

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία συγκεκριμένων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων είναι, κατά κύριο λόγο, οι πρώιμες εμπειρίες, οι οποίες διαμορφώνονται στην πυρηνική οικογένεια. Τα σχήματα που αναπτύσσονται μέσα από την επαφή με τους γονείς ή τους βασικούς φροντιστές θεωρούνται διάχυτα και ισχυρά. Καθώς το παιδί μεγαλώνει έρχεται σε επαφή με δευτερεύοντες φορείς κοινωνικοποίησης, όπως οι συνομήλικοι, το σχολείο, η κουλτούρα του περιβάλλοντος, οι οποίοι μπορεί να συντελέσουν στη δημιουργία σχημάτων, λιγότερης όμως βαρύτητας (Young et al, 2010).

Υπάρχουν τέσσερις τύποι πρώιμων εμπειριών που ενισχύουν την εμφάνιση τέτοιου είδους σχημάτων, οι οποίες είναι η τοξική σύγκρουση των αναγκών, η τραυματοποίηση ή θυματοποίηση, τα υπερβολικά καλά βιώματα και η επιτελική εσωτερίκευση ή ταυτοποίηση με τους «σημαντικούς άλλους».

Στην πρώτη περίπτωση της τοξικής σύγκρουσης το παιδί βιώνει ελάχιστες καλές καταστάσεις και από το περιβάλλον, κυρίως το γονεϊκό, απουσιάζουν παράγοντες,

όπως η σταθερότητα, η κατανόηση και η αγάπη. Στην περίπτωση της τραυματοποίησης ή θυματοποίησης, το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με αρκετά σοβαρές καταστάσεις κακοποίησης. Στα υπερβολικά καλά βιώματα, τα ευχάριστα γεγονότα υπάρχουν σε υπερβολικό βαθμό, με αποτέλεσμα το άτομο να μην μπορεί να εξελιχθεί αυτόνομα και να μην αναπτύσσει ρεαλιστικούς στόχους στην ενήλικη ζωή του. Τέλος, στην περίπτωση της επιλεκτικής εσωτερίκευσης ή ταυτοποίησης με τους «σημαντικούς άλλους» υπάρχει μια επιλεκτική ταύτιση με ένα γονέα και ταυτόχρονη εσωτερίκευση των αναγκών, επιθυμιών και συμπεριφορών (Young et al., 2010).

Βάσει των, έως τώρα, θεωριών διαπιστώνονται πέντε διαφορετικές πυρηνικές συναισθηματικές ανάγκες, οι οποίες σχετίζονται με τα ανωτέρω: α) οι ασφαλείς δεσμοί με τους άλλους (συμπεριλαμβάνεται η ασφάλεια, σταθερότητα, φροντίδα και αποδοχή), β) η αυτονομία, ικανότητα και αίσθηση ταυτότητας, γ) η ελευθερία έκφρασης ζωτικών αναγκών και συναισθημάτων, δ) ο αυθορμητισμός και ε) τα ρεαλιστικά όρια και αυτό-έλεγχος. Όταν, οι συναισθηματικές αυτές ανάγκες παραμείνουν ανεκπλήρωτες στην πρώιμη παιδική ηλικία, μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία των σχημάτων. Οι ανάγκες αυτές θεωρούνται καθολικές για όλα τα άτομα, με μόνη διαφοροποίηση την ένταση εμφάνισής τους (Young et al., 2010).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα σχήματα σχετίζονται με τη συναισθηματική ιδιοσυγκρασία του παιδιού, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα στην οικογένειά του. Αναλόγως λοιπόν της συναισθηματικής του ιδιοσυγκρασίας, το κάθε παιδί αντιδράει διαφορετικά στα εξωτερικά ερεθίσματα, μπορεί να είναι πιο ευάλωτο απέναντι σε ορισμένες περιστάσεις και να προσελκύει συγκεκριμένες καταστάσεις. Έρευνες έχουν δείξει, πως πολλά από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού παραμένουν σταθερά και αμετάβλητα στην ενήλικη ζωή. Για να δημιουργηθούν τα σχήματα υπάρχει αλληλεπίδραση της συναισθηματικής ιδιοσυγκρασίας του παιδιού με τις πρώιμες εμπειρίες (Kagan et al., 1988; Young et al., 2010).

Πολλές είναι οι ψυχολογικές θεωρίες, οι οποίες αναγνωρίζουν τη βαρύτητα των πρώιμων εμπειριών και τη σχέση με τους γονείς στον καθορισμό της μετέπειτα ανάπτυξης του ατόμου. Σύμφωνα με τους Simard et al. (2011) τα παιδιά που είχαν ταξινομηθεί σε ανασφαλείς – αμφιθυμικούς τύπους δεσμού εμφάνιζαν περισσότερα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα, σε σχέση με τους συνομηλίκους τους που είχαν ταξινομηθεί στην έρευνά τους σε ασφαλείς δεσμούς.

Εξελίσσοντας τη θεωρία των γνωστικών σχημάτων, ο Young (1990) ερεύνησε τη φύση των πρώιμων δυσλειτουργικών σχημάτων, που αν και δε θεωρούνται σε όλες τις φάσεις ανάπτυξης δυσλειτουργικά, θεωρείται πως έχουν τις ρίζες τους στην παιδική ηλικία. Συγκεκριμένα, ο Young (1990) διαπίστωσε, πως τα περισσότερα αναπτύσσονται εξαιτίας δυσάρεστων εμπειριών, που επαναλαμβάνονται σε όλη τη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής ηλικίας του ατόμου, αλλά και βασικών ανικανοποίητων συναισθηματικών αναγκών του παιδιού. Επιδρούν στην αυτοεικόνα και αυτοαντίληψη και επηρεάζουν σημαντικά τις διαπροσωπικές σχέσεις. Παράλληλα, υπογραμμίζει ότι μια ασφαλής προσκόλληση σε άλλα άτομα, βασίζεται στην στοργή και προσοχή, και μπορεί να συσχετιστεί με το αίσθημα της φροντίδας του γονεϊκού δεσμού, ενώ η αυτονομία και η προσωπική ταυτότητα συσχετίζονται με το αίσθημα του ελέγχου του γονεϊκού δεσμού.

Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί, ότι το είδος του γονεϊκού δεσμού ενδέχεται να νοηθεί ως εννοιολογική γέφυρα μεταξύ πρώιμων σχεσιακών εμπειριών και των πρώιμων δυσλειτουργικών γνωστικών σχημάτων.

2.3 Σχήματα και ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων

Τα τελευταία χρόνια, οι διαπροσωπικές σχέσεις έχουν γίνει αρκετά περίπλοκες και ο άνθρωπος πάσχει από απομόνωση και μοναξιά. Τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα έχει αποδειχθεί, ότι έχουν βαθιά επίδραση στις διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων (Wilhelm et al., 2004).

Οι Downey και Feldman (1996) διαπίστωσαν ότι τα άτομα με υψηλή απόρριψη παρερμηνεύουν τις συμπεριφορές των άλλων πιο συχνά και δείχνουν μεγαλύτερη δυσαρέσκεια με τις σχέσεις στην ενήλικη ζωή. Οι Berenson et al. (2009) έδειξαν ότι, πέρα από την ανησυχία για την απόρριψη, εμπλέκονται σε κάποια ακατάλληλα πρότυπα συμπεριφοράς όπως η εχθρότητα και η κοινωνική αποφυγή. Επίσης, οι Zolfaghari et al. (2008) και οι Attari et al. (2012) έδειξαν ότι τα μειωμένα συστήματα αυτονομίας και απόδοσης έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην ικανοποίηση του γάμου, στις στενές σχέσεις και στην συναισθηματική ωρίμανση.

Επίσης, στην έρευνα των Mojallal et al. (2015) βρέθηκε ότι τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα και πιο συγκεκριμένα στους τομείς απόρριψης και μειωμένης αυτονομίας, σχετίζονται θετικά με προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Σύμφωνα με τους Moradi et al. (2015), ένας από τους παράγοντες πρόβλεψης για τις κρίσεις που υπάρχουν σήμερα στις οικογένειες και τις διαπροσωπικές σχέσεις είναι η ύπαρξη πρώιμων δυσαπροσαρμοστικών σχημάτων στα άτομα, ενώ σύμφωνα με τους Ball & Cecero (2001) και τους Tremblay & Dozois (2009) τα πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα ευθύνονται για τις δυσκολίες που υπάρχουν στις σχέσεις των ενήλικων ατόμων, λόγω της επιθετικής και αντικοινωνικής συμπεριφοράς που αναπτύσσουν αυτά τα άτομα.

Στην περίπτωση της που το άτομο έχει αναπτύξει το σχήμα της «ελαττωματικότητας/ντροπής» αισθάνεται ότι μειονεκτεί, ότι είναι ανεπιθύμητο και κατώτερο από τους άλλους. Θεωρεί πως δεν είναι άξιο αγάπης και εκτίμησης, φοβάται την απόρριψη και την επίκριση από τους άλλους. Ταυτόχρονα, βιώνει αισθήματα ανασφάλειας και ντροπής για τα ελαττώματά του, είτε είναι ιδιωτικά (εγωισμός, επιθετικές συμπεριφορές), είτε δημόσια (ανεπιθύμητη φυσική εμφάνιση, κοινωνική αδεξιότητα). Το δυσαπροσαρμοστικό σχήμα της «κοινωνικής απομόνωσης/αποξένωσης» εσωκλείει το αίσθημα της απομόνωσης και διαφορετικότητας από τους υπόλοιπους, ενώ το άτομο δεν μπορεί να θεωρήσει τον εαυτό του μέλος μιας ομάδας (Jacob & Amtz, 2011; Young et al., 2010).

Σχετικά με το σχήμα «εξάρτηση/ανικανότητα» το άτομο κρίνει, ότι δεν μπορεί να αντεπεξέλθει μόνο του στις απαιτήσεις της καθημερινότητας και αισθάνεται αβοήθητο απέναντι σε οποιοσδήποτε τύπου καταστάσεις (να φροντίσει τον εαυτό του, να πάρει σωστές αποφάσεις). Η «ευαλωτότητα σε βλάβη ασθένεια» πραγματεύεται τον υπερβολικό φόβο του ατόμου απέναντι σε πιθανές απροσδόκητες καταστροφές. Ο φόβος επικεντρώνεται είτε σε ιατρικές καταστροφές, είτε σε συναισθηματικές ή σε εξωτερικές καταστροφές (Young et al., 2010).

Στην «υπερβολική εμπλοκή / ανεκπλήρωτος εαυτός», το άτομο αναπτύσσει μια υπερβολικά συναισθηματική σχέση με άλλα άτομα, σε βάρος της προσωπικής και κοινωνικής του ανάπτυξης. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που εμφανίζονται αισθήματα αφομοίωσης από τους άλλους, αλλά και απουσίας ύπαρξης. Η πεποίθηση του ατόμου ότι έχει αποτύχει και θα αποτυγχάνει σε οτιδήποτε προσπαθήσει ενυπάρχει στο δυσλειτουργικό σχήμα «αποτυχία». Στην περίπτωση αυτή, το άτομο θεωρεί τον εαυτό του ανεπαρκή, αδέξιο και κατώτερου επιπέδου σε σχέση με τους άλλους (Young et al., 2010).

Αναφορικά, με το «αυτονόητο δικαίωμα/μεγαλομανία», το άτομο πιστεύει, ότι υπερέχει σε σχέση με τους άλλους και, για αυτό το λόγο, έχει περισσότερα προνόμια και λιγότερες υποχρεώσεις. Επίσης, επιδιώκει τον έλεγχο και την εξουσία, μέσα από την υπερβολική ανταγωνιστικότητα, κυριαρχία, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα των άλλων. Ο «ανεπαρκής αυτοέλεγχος/αυτοπειθαρχία» αναφέρεται στην δυσκολία, άρνηση του ατόμου να ελέγξει τον εαυτό του, αλλά και στην μειωμένη αποδοχή της ματαιώσης. Αρκετά συχνά αδυνατεί να συγκρατήσει τα συναισθήματα του και αποφεύγει οποιασδήποτε μορφής δυσφορία (Jacob & Amtz, 2011; Young et al., 2010).

Στην περίπτωση της «υποτακτικότητας» το άτομο παραχωρεί τον έλεγχο στους άλλους, προσπαθώντας να αποφύγει το θυμό, την εγκατάλειψη, την εκδίκηση. Θεωρεί, πως οι δικές του απόψεις, επιθυμίες δεν έχουν καμία βαρύτητα για τους άλλους. Διαχωρίζονται δύο μορφές υποτακτικότητας: α) η υποτακτικότητα αναγκών, όπου καταστέλλονται οι προτιμήσεις και επιθυμίες του ατόμου και β) η υποτακτικότητα συναισθημάτων, όπου καταπνίγονται τα συναισθήματα και κατά κύριο λόγο ο θυμός, που βιώνεται. Η «αυτοθυσία» πραγματεύεται συναισθήματα υπερευαισθησίας απέναντι στις ανάγκες των άλλων και ενοχής. Πασχίζει να ικανοποιήσει τις επιθυμίες όλων των άλλων, βάζοντας στην άκρη τις δικές του.

Στην αναζήτηση «επιδοκμασίας/αναγνώρισης», η αυτοεκτίμηση του ατόμου εξαρτάται άμεσα από την γνώμη των άλλων. Επιζητά την αναγνώριση, την επιδοκμασία και προσοχή από τους άλλους, δίνοντας υπερβολική έμφαση στην κοινωνική αποδοχή και το κύρος (Jacob & Amtz, 2011; Young et al., 2010).

Η επίμονη έμφαση στις αρνητικές πτυχές και τα δυσάρεστα γεγονότα της ζωής (θάνατος, προβλήματα) χαρακτηρίζουν το σχήμα «αρνητικότητα/απαισιοδοξία». Οι θετικές πλευρές αγνοούνται και υπάρχει η πεποίθηση, πως όλα θα έχουν αρνητική έκβαση, με αποτέλεσμα να κυριαρχούν συναισθήματα όπως η ανησυχία, η δυσαρέσκεια και η απαισιοδοξία, λόγω του φόβου της απόρριψης και αποφυγής σφαλμάτων. Τα πεδία, στα οποία παρατηρείται μια τέτοια είδους υπερβολική συγκράτηση είναι: α) η αναστολή του θυμού της επιθετικότητας, β) η αναστολή των θετικών παρορμήσεων, γ) η δυσκολία έκφρασης της ευαλωτότητας, δυσκολία στην ελεύθερη επικοινωνία συναισθημάτων και αναγκών και δ) η υπερβολική έμφαση στην εκλογίκευση, με ταυτόχρονη παράβλεψη των συναισθημάτων. Στα «ανελαστικά

πρότυπα» ενυπάρχει η άποψη, πως πρέπει να επιτευχθούν πολύ υψηλοί και άκαμπτοι στόχοι, για να αποφευχθεί η κριτική. Αυτή η προσπάθεια οδηγεί στο να αισθάνεται συνεχής πίεση και υπερεπικριτικότητα του εαυτού του και των άλλων. Ως ανελαστικά πρότυπα θεωρούνται α) η τελειοθηρία, όπου δίνεται υπερβολική προσοχή στη λεπτομέρεια, υποτιμάται η ποιότητα της προσωπικής επίδοσης, β) οι άκαμπτοι κανόνες, όπως μη ρεαλιστικές ψυχικές, θρησκευτικές μορφωτικές αρχές και γ) η ενασχόληση με το χρόνο και την αποτελεσματικότητα σε υπερβολικό βαθμό. Η «τιμωρητικότητα» αναφέρεται στην πεποίθηση της σκληρής τιμωρίας για όσους διέπραξαν κάποιο λάθος. Το άτομο εκδηλώνει θυμό, έλλειψη ανεκτικότητας, τιμωρητική διάθεση και δυσκολία συγχώρεσης (Jacob & Amtz, 2011; Young et al, 2010).

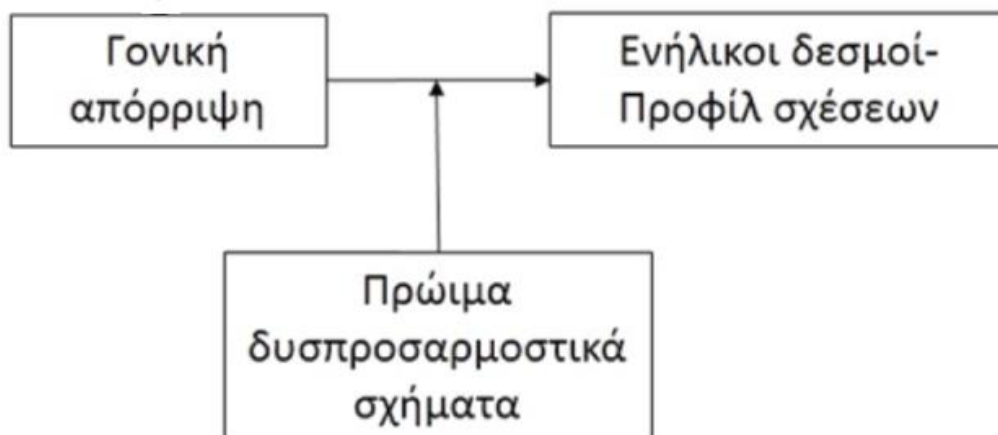
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει το μοντέλο ανάλυσης διαδρομών στη σχέση γονικής απόρριψης και ενήλικου δεσμού, με τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα ως διαμεσολαβητικό παράγοντα. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής και των δεσμών που συνάπτει το άτομο κατά την ενήλικη ζωή του, αλλά και το ρόλο που διαδραματίζουν σε αυτό τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα.

Η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να καλύψει το κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία, καθώς δεν υπάρχουν συναφείς μελέτες, σχετικά με την επιρροή της γονικής απόρριψης/αποδοχής στην ανάπτυξη των ενήλικων δεσμών του ατόμου και ποιόν ρόλο δύναται να διαδραματίσουν σε αυτόν τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα, στον ελληνικό πληθυσμό. Με τον τρόπο αυτό, εκτιμάται, ότι θα συμβάλει στη διεθνή βιβλιογραφία, καθώς θα επιχειρήσει να διερευνήσει τη σχέση γονικής απόρριψης-αποδοχής - πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων - δεσμών στην ενήλικη ζωή, στον ελληνικό φοιτητικό πληθυσμό, από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας.

3.2 Ερευνητικές υποθέσεις

Με βάση το σκοπό της έρευνας, αλλά και της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που προηγήθηκε, διαμορφώνονται οι εξής ερευνητικές υποθέσεις:

H₁: Υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της γονικής απόρριψης, των σχημάτων και του προφίλ σχέσεων

H₂: Τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα αποτελούν διαμεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ της γονικής απόρριψης και των ενήλικων δεσμών

H₃: Το φύλο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σχέση της γονικής απόρριψης και των ενήλικων δεσμών

3.3 Μέθοδος έρευνας

Για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική μεθοδολογία και έγινε χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Οι ποσοτικές μέθοδοι δίνουν έμφαση σε αντικειμενικές μετρήσεις και στατιστικές αναλύσεις, βασισμένες κυρίως σε αριθμητικά δεδομένα. Έγινε συλλογή δεδομένων, τα οποία ποσοτικοποιήθηκαν, προκειμένου να γενικευθούν στο δείγμα και να εξηγήσουν τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και του ενήλικου δεσμού – προφίλ σχέσεων, μέσα από τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα.

3.4 Εργαλείο έρευνας

Στη συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο ως εργαλείο για τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων. Το εργαλείο συνολικά αποτελούνταν από τα εξής επιμέρους ερωτηματολόγια:

Ερωτηματολόγιο δημιουργίας σχέσεων (Relationship Profile Test – RPT):

αποτελείται από 30 items που απαντώνται σε μία 5-βάθμια κλίμακα Likert από το 1=διαφωνώ απόλυτα έως το 5=συμφωνώ απόλυτα (Bornstein & Languirand, 2003). Η κλίμακα δημιουργίας σχέσεων κατηγοριοποιείται σε τρεις υποκλίμακες: της καταστροφικής, υπερβολικής εξάρτησης (DO), της δυσλειτουργικής απόσπασης (DD) και της υγειονομικής εξάρτησης (HD). Η εσωτερική αξιοπιστία και συνάφεια υπολογίστηκε σε 0,85.

Ερωτηματολόγιο αντιλαμβανόμενης αποδοχής από τον πατέρα και τη μητέρα:

κάθε ένα ερωτηματολόγιο αποτελείται από 24 items που απαντώνται σε μία 4-βάθμια κλίμακα Likert από το 1=πάντα έως το 4=ποτέ. Χρησιμοποιήθηκε μια εκδοχή του ερωτηματολογίου για την αντιλαμβανόμενη αποδοχή-απόρριψη (PARQ / Control-SF, Rohner, 2005) για τη μέτρηση της συχνότητας των αντιληπτών συμπεριφορών μητέρας και πατέρα. Χρησιμοποιήθηκε τέλος, η ολική κλίμακα αποδοχής-απόρριψης, η οποία υπολογίστηκε ως το άθροισμα των 8 ερωτήσεων θερμότητας-αγάπης (αντίστροφες κλίμακες), 6 ερωτήσεις μέτρησης επιθετικότητας - εχθρότητας, 4 ερωτήσεις απόρριψης και 6 παραμέλησης, αμέλειας-αδιαφορίας (υψηλή βαθμολογία = περισσότερη απόρριψη). Μια βαθμολογία συνόλου 24 βαθμών δείχνει την υψηλότερη αποδοχή και την χαμηλότερη απόρριψη, και μια βαθμολογία 96 βαθμών δείχνει την υψηλότερη απόρριψη και την χαμηλότερη αποδοχή. Σε μια μετα-ανάλυση της αξιοπιστίας του PARQ με τη χρήση δεδομένων από 51 μελέτες σε 8 χώρες, οι Khaleque και Rohner (2002) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η εσωτερική συνοχή (α) υπερέβη τις 0,70 σε όλες τις ομάδες, τα μεγέθη αποτελεσμάτων ήταν ομοιογενή μεταξύ των ομάδων (Rohner, 2005).

Ερωτηματολόγιο σχημάτων (Young Schema Questionnaire-Short): αποτελείται

συνολικά από 90 items που απαντώνται σε μία 6-βάθμια κλίμακα Likert από το 1=δεν ισχύει καθόλου για μένα έως το 6=με περιγράφει τέλεια. Τα 90 items σχηματίζουν 18 υποκλίμακες, ως εξής:

YSQ1: 1, 19, 37, 55, 73
YSQ2: 2, 20, 38, 56, 74
YSQ3: 3, 21, 39, 57, 75
YSQ4: 4, 22, 40, 58, 76
YSQ5: 5, 23, 41, 59, 77
YSQ6: 6, 24, 42, 60, 78
YSQ7: 7, 25, 43, 61, 79
YSQ8: 8, 26, 44, 62, 80
YSQ9: 9, 27, 45, 63, 81
YSQ10: 10, 28, 46, 64, 82

YSQ11:11, 29, 47, 65, 83
YSQ12:12, 30, 48, 66, 84
YSQ13:13, 31, 49, 67, 85
YSQ14:14, 32, 50, 68, 86
YSQ15:15, 33, 51, 69, 87
YSQ16:16, 34, 52, 70, 88
YSQ17:17, 35, 53, 71, 89
YSQ18:18, 36, 54, 72, 90

Οι υψηλότερες βαθμολογίες είναι ενδεικτικές ισχυρότερων θεωρήσεων δυσλειτουργικών πεποιθήσεων. Οι 18 υποκλίμακες ομαδοποιούνται σε πέντε ευρείες κατηγορίες, οι οποίες αναφέρονται ως τομείς σχημάτων: ο τομέας αποσύνδεσης και απόρριψης αποτελείται από εγκατάλειψη / αστάθεια, δυσπιστία / κακοποίηση, συναισθηματική στέρηση, αδυναμία / ανικανότητα και κοινωνική απομόνωση / αποξένωση. Ο μειωμένος τομέας επιδόσεων και αυτονομίας αποτελείται από εξάρτηση / ασυμβατότητα, ευπάθεια σε βλάβη ή ασθένεια, εμπλοκή / μη αναπτυσσόμενο εαυτό και αποτυχία. Ο τομέας των μειωμένων ορίων αποτελείται από το δικαίωμα και τον ανεπαρκή αυτοέλεγχο / αυτοπειθαρχία. Ο τομέας του άλλου προσανατολισμού αποτελείται από υποταγή, αυτοθυσία και επιδίωξη έγκρισης / αναγνώρισης. Η επικαιρότητα και η περιοχή αναστολής συνίσταται σε αρνητικότητα / απαισιοδοξία, συναισθηματική αναστολή και αμείλικτα πρότυπα. Η εσωτερική αξιοπιστία και συνοχή του ερωτηματολογίου έχει εκτενώς μελετηθεί (Lee et al., 2015).

3.5 Το δείγμα της έρευνας

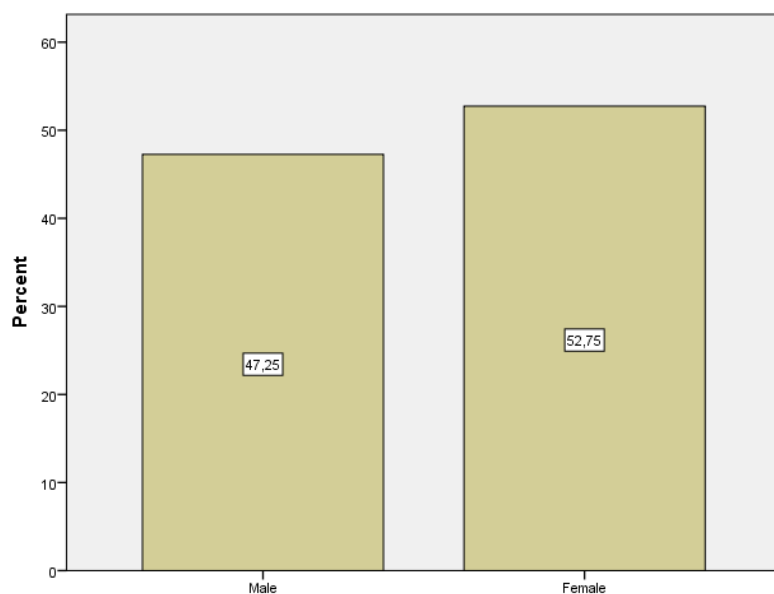
Τα αποτελέσματα από την έρευνα αυτή βασίζονται σε πρωτογενή έρευνα σε ένα δείγμα 729 φοιτητών από διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας. Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου και αναλύθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSSv.20.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

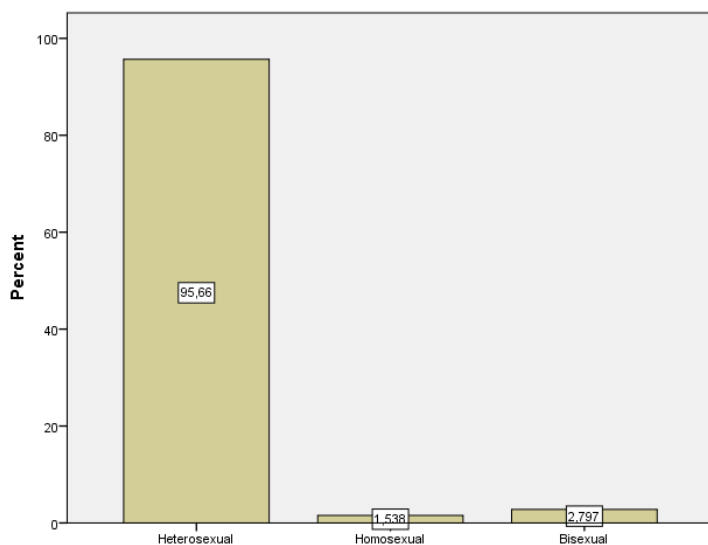
4.1 Περιγραφή Δείγματος

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελείται από 729 φοιτητές, εκ των οποίων το 52,7% ήταν γυναίκες και το υπόλοιπο ποσοστό 47,3% ήταν άνδρες.

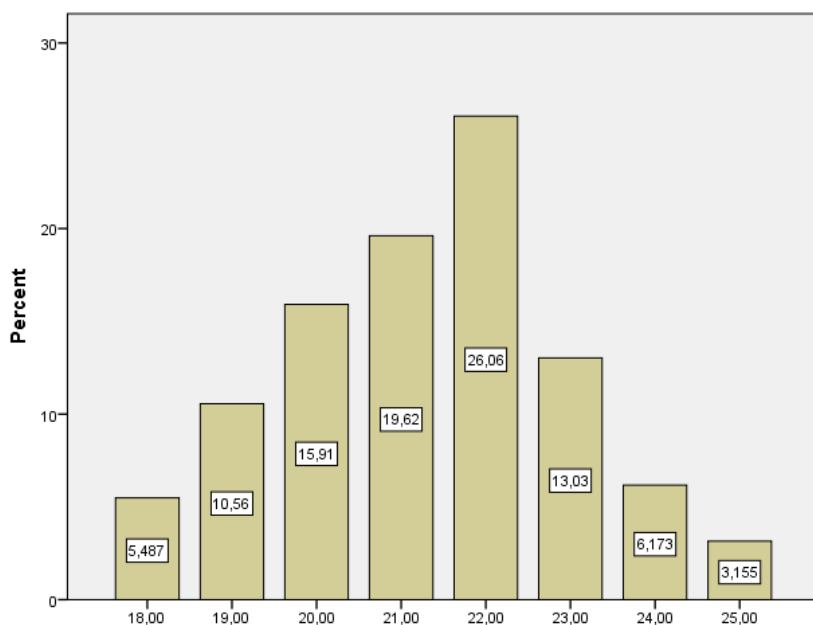
Διάγραμμα 1: Φύλο ερωτηθέντων

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 2, το 95,7% του δείγματος δήλωσε ετερόφυλο, το 2,8% διεμφυλικό, ενώ το 1,5% ομοφυλόφυλο.

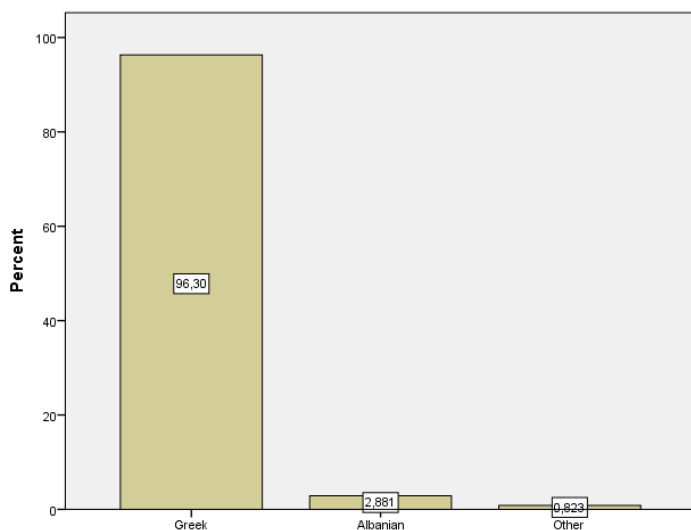
Διάγραμμα 2: Σεξουαλικός προσανατολισμός ερωτηθέντων

Όσον αφορά στην ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα, οι περισσότεροι σε ποσοστό 26,1% ήταν 22 ετών. Το 19,6% ήταν 21 ετών, το 15,9% 20 ετών, 23 ετών ήταν το 13% του δείγματος, 19 ετών ήταν το 10,6%, το 6,2% ήταν 24 ετών 6,2%, 18 ετών ήταν το 5,5% του δείγματος και τέλος 25 ετών ήταν το 3,2% του δείγματος.

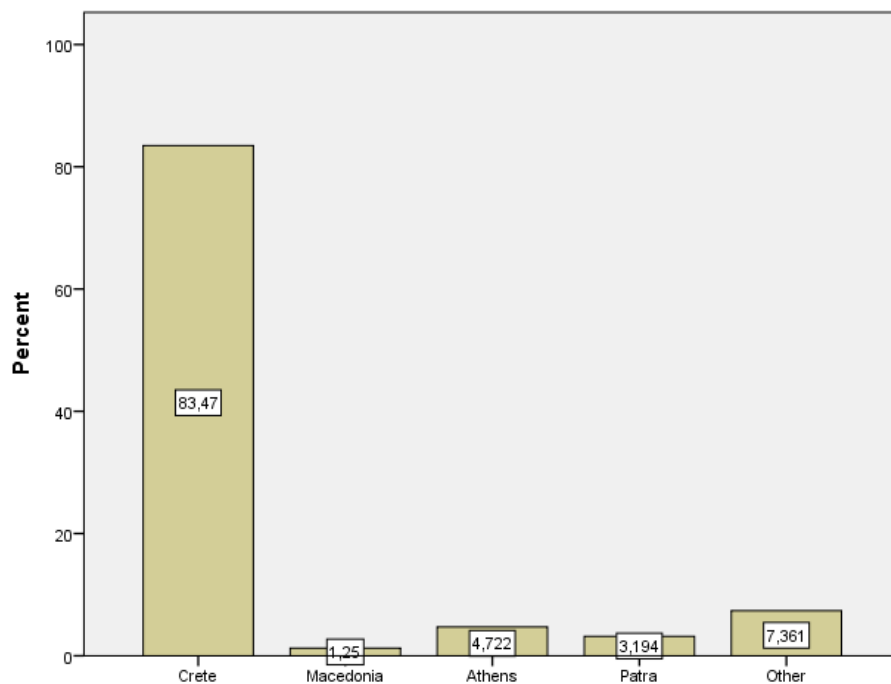
Διάγραμμα 3: Ηλικία συμμετεχόντων

Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (96,3%) έχει ελληνική υπηκοότητα, το 2,9% αλβανική και το 0,8% ήταν άλλης εθνικότητας.

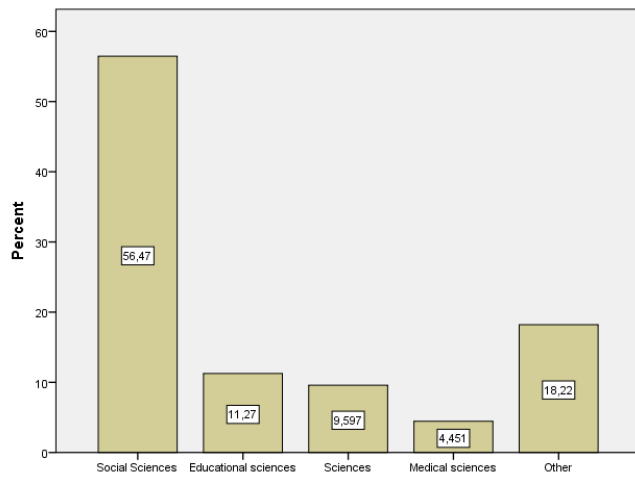
Διάγραμμα 4: Εθνικότητα δείγματος

Σχετικά με το πανεπιστημιακό ίδρυμα στο οποίο φοιτούσαν οι ερωτηθέντες, η πλειοψηφία φοιτούσε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (83,5%), ενώ το 4,7% φοιτούσε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, το 3,2% στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας, το 1,2% στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (1,3%) και το 7,4% σε άλλα πανεπιστήμια.

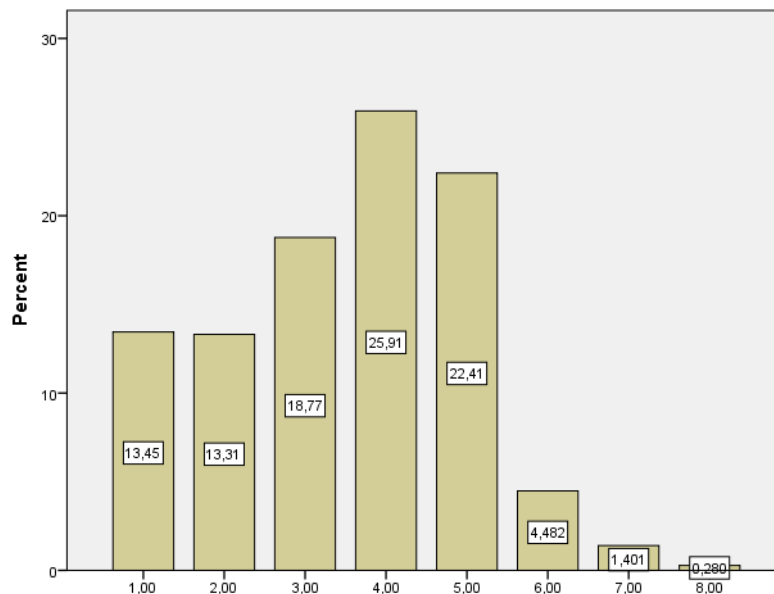
Διάγραμμα 5: Πανεπιστήμιο Σπουδών

Αναφορικά, με το τμήμα φοίτησης τους, το 56,5% ήταν φοιτητές του τμήματος κοινωνικών σπουδών, το 11,3% εκπαιδευτικών σπουδών, το 9,6% επιστημονικών σπουδών, το 4,5% ήταν φοιτητές ιατρικής, και το 18,2% φοιτούσε σε άλλα τμήματα.

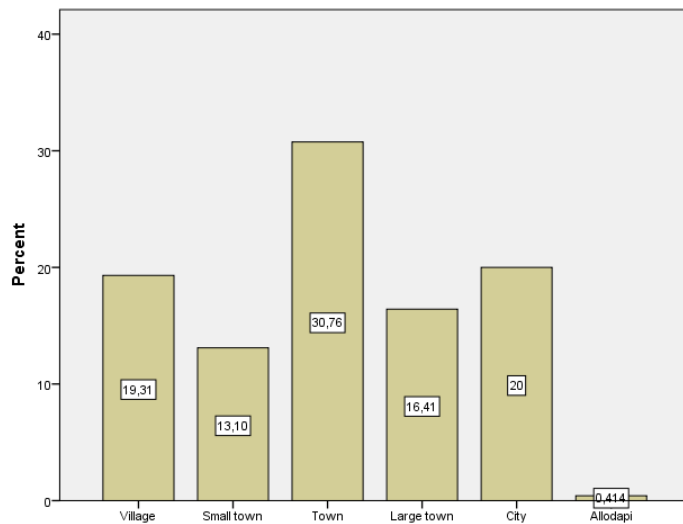
Διάγραμμα 6: Τμήμα φοίτησης

Σύμφωνα με τα στοιχεία του διαγράμματος 7, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα, σε ποσοστό 25,9% ήταν στο τέταρτο έτος των σπουδών τους, το 22,4% στο πέμπτο, το 18,8% στο τρίτο, το 13,4% στο πρώτο, το 13,3% στο δεύτερο, το 4,5% στο έκτο, το 1,4% στο έβδομο και μόλις το 0,3% στο όγδοο.

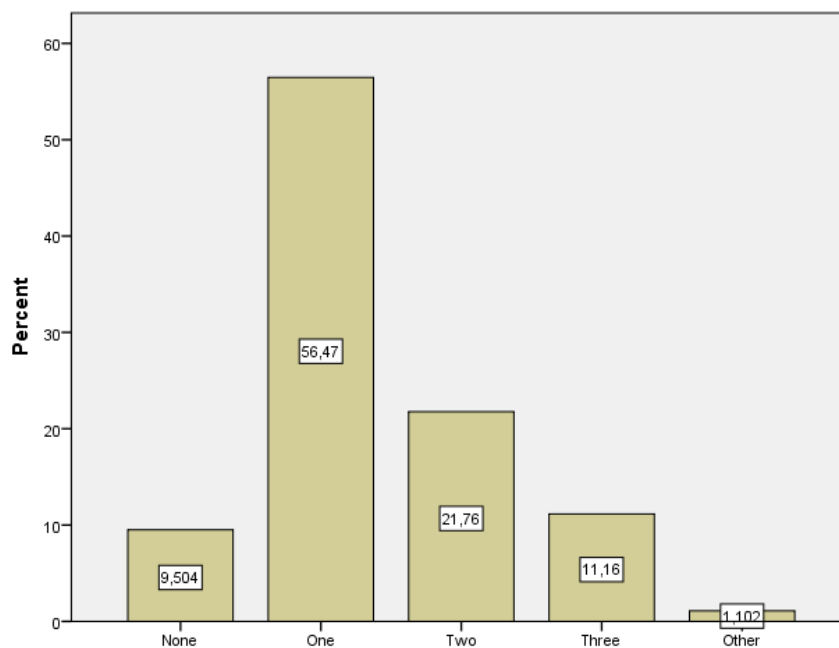
Διάγραμμα 7: Έτος σπουδών

Αναφορικά με τον τόπο διαμονής των ερωτηθέντων, οι περισσότεροι σε ποσοστό 30,8% διαμένουν σε κωμόπολη (town), ενώ το 20% σε πόλη (city). Το 19,3% διαμένει σε μικρό χωριό, το 16,4% σε μεγάλη πόλη και το 13,1% σε μικρή πόλη.

Διάγραμμα 8: Τύπος διαμονής

Όσον αφορά στο αν έχουν αδέρφια, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα σε ποσοστό 56,5% δήλωσε ότι έχει ένα, το 21,8% ότι έχει δύο, το 1,2% ότι έχει τρία, το 9,5% δεν έχει κανένα, ενώ το 1,1% δήλωσε ότι έχει πάνω από τρία αδέρφια.

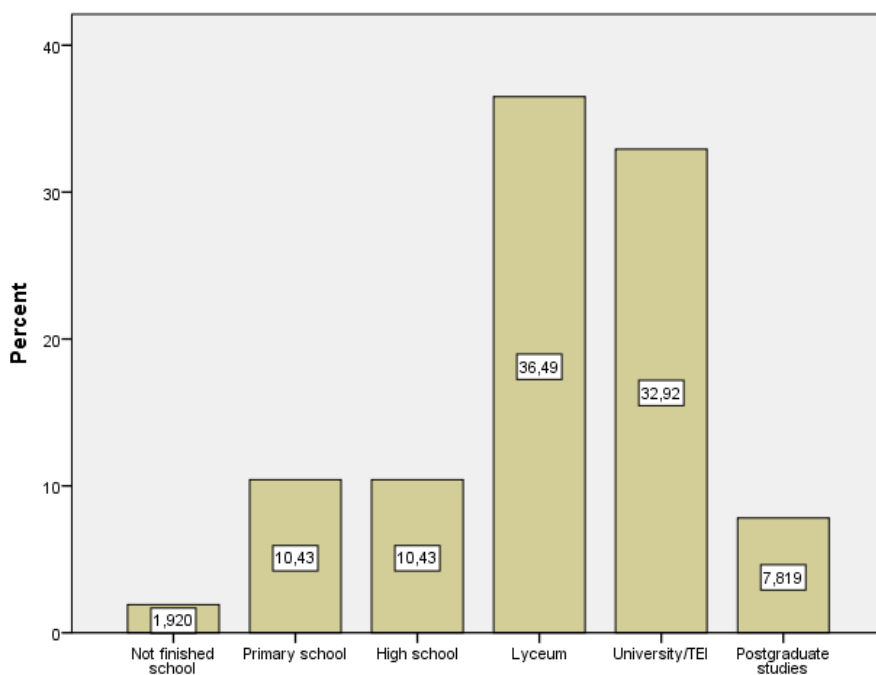

Διάγραμμα 9: Αριθμός αδελφών

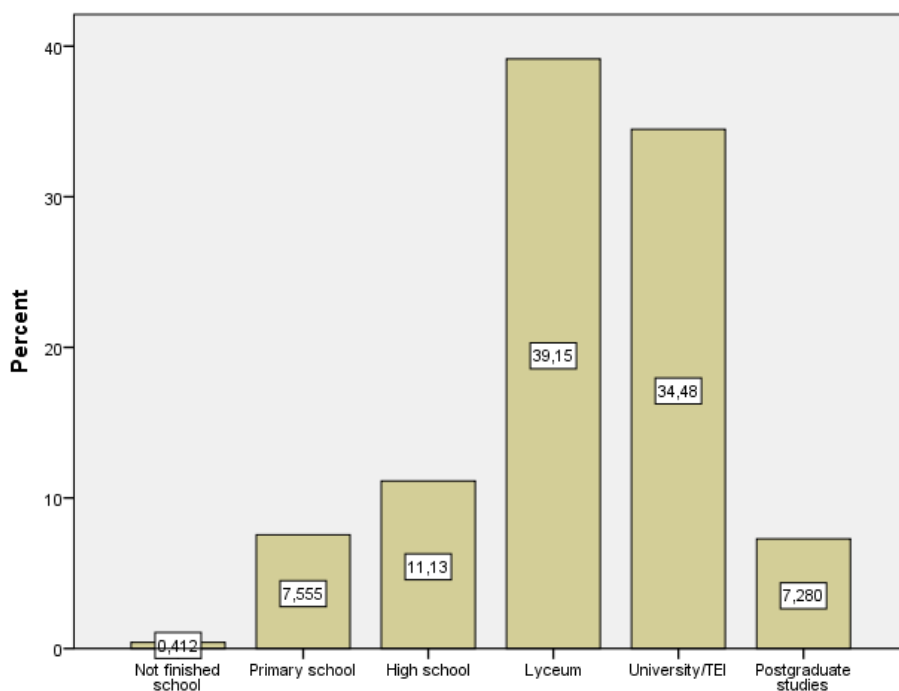
Αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα, το 36,5% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι ο πατέρας τους είναι απόφοιτος λυκείου, ενώ το 32,9% ότι είναι απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το 10,4% ανέφερε ότι ο πατέρας τους έχει τελειώσει τη

δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το ίδιο ποσοστό ανέφερε ότι έχει τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το 7,8% δήλωσε ότι ο πατέρας τους έχει μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ μόνο το 1,9% ότι ο πατέρας τους δεν έχει τελειώσει το σχολείο (Διάγραμμα 10).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διαγράμματος 11, το 39,5% των συμμετεχόντων στην έρευνα δήλωσε ότι η μητέρα τους είναι απόφοιτη λυκείου, ενώ το 34,5% ότι είναι απόφοιτη ΑΕΙ/ΤΕΙ. Το 11,1% ανέφερε ότι η μητέρα τους έχει τελειώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 7,6% ότι έχει τελειώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το 7,3% δήλωσε ότι η μητέρα τους έχει μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ μόνο το 0,4% ότι δεν ολοκλήρωσε τη φοίτηση στο σχολείο.

Διάγραμμα 10: Εκπαιδευτικό επίπεδο πατέρα

Διάγραμμα 11: Εκπαιδευτικό επίπεδο μητέρας

4.2 Εσωτερική αξιοπιστία έρευνας

Αρχικά εξετάστηκε η εσωτερική αξιοπιστία της έρευνας χρησιμοποιώντας το δείκτη Cronbach's α . Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα. Τιμές του δείκτη πάνω από 0,700 δηλώνουν υψηλό επίπεδο εσωτερικής αξιοπιστίας. Τιμές μεταξύ 0,500-0,700 δηλώνουν μέτριο προς υψηλό επίπεδο εσωτερικής αξιοπιστίας.

Μεταβλητές	Cronbach's α
Σχήματα	0,913
Προφίλ σχέσεων	0,723
Αποδοχή από τη μητέρα	0,910
Αποδοχή από τον πατέρα	0,914

4.3 Σχέση μεταξύ γονικής απόρριψης/αποδοχής σχημάτων και του προφίλ των σχέσεων

Σύμφωνα με τα στοιχεία του επόμενου πίνακα, φαίνεται ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της γονικής αποδοχής της μητέρας και τους πατέρα ($r=0,48$). Αρνητική είναι η

συσχέτιση μεταξύ της γονικής αποδοχής του πατέρα και των σχημάτων ($r=-0,28$) και του προφίλ των σχέσεων ($r=-0,13$).

Αρνητική είναι η συσχέτιση μεταξύ της γονικής αποδοχής της μητέρας και των σχημάτων ($r=-0,29$) και του προφίλ των σχέσεων ($r=-0,06$).

Όσον αφορά τα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα σχετίζονται αρνητικά με τη γονική αποδοχή του πατέρα ($r=-0,28$) και τη γονική αποδοχή της μητέρας ($r=-0,29$). Αντίθετα, θετική συσχέτιση φαίνεται να υπάρχει μεταξύ των σχημάτων και του προφίλ των σχέσεων ($r=0,47$).

Το προφίλ των σχέσεων σχετίζεται αρνητικά με την γονική αποδοχή με τον πατέρα ($r=-0,13$).

		ParqF_T	ParqM_T	YSQ_tot	RPT_tot
ParqF_T	PearsonCorrelation	1	,478**	-,281**	-,127**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,001
	N	729	729	729	729
ParqM_T	PearsonCorrelation	,478**	1	-,285**	-,057
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,125
	N	729	729	729	729
YSQ_tot	PearsonCorrelation	-,281**	-,285**	1	,466**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000
	N	729	729	729	729
RPT_tot	PearsonCorrelation	-,127**	-,057	,466**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	,125	,000	
	N	729	729	729	729

Διάγραμμα 12: Συσχέτιση γονικής αποδοχής, σχημάτων, ευημερίας, προφίλ σχέσεων

4.4 Η επιρροή του φύλου

Σύμφωνα με τα στοιχεία του επόμενου πίνακα, φαίνεται ότι το φύλο παίζει σημαντικό ρόλο στη γονική αποδοχή του πατέρα, της μητέρας και τα σχήματα. Ειδικότερα, οι γυναίκες έχουν υψηλότερο μέσο ($Mean=81,53$) στην κλίμακα της γονικής αποδοχής από τον πατέρα, συγκριτικά με τους άνδρες ($Mean=79,07$), ενώ το ίδιο συμβαίνει και στην κλίμακα της γονικής αποδοχής από τη μητέρα, όπου οι γυναίκες συγκεντρώνουν υψηλότερη βαθμολογία ($Mean=87,41$), συγκριτικά με τους άνδρες ($Mean=84,32$).

	Gender	N	Mean	Std. Deviation	sig
ParqF_T	Male	344	79,0669	11,95368	0,05
	Female	384	81,5286	11,37030	
ParqM_T	Male	344	84,3227	11,14877	0,00
	Female	384	87,4063	8,68699	
YSQ_tot	Male	344	225,3924	52,21993	0,36
	Female	384	217,1016	53,91743	
RPT_tot	Male	344	90,2064	12,01024	1,85
	Female	384	91,3281	10,82482	
	Female	384	42,7474	6,75620	

Διάγραμμα 13: Η επιρροή του φύλου στις μεταβλητές

Δε φαίνεται να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στο προφίλ των σχέσεων ανδρών και γυναικών.

4.5 Πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα, γονική αποδοχή και ενήλικος δεσμός

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η σχέση της γονικής απόρριψης και ενήλικου δεσμού, με τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα ως διαμεσολαβητικό παράγοντα.

Σύμφωνα με την ανάλυση, που πραγματοποιήθηκε, στην παρούσα μελέτη, όσον αφορά στην αποδοχή από την πλευρά του πατέρα, η οποία τέθηκε ως ανεξάρτητη μεταβλητή, η αρχική συνολική επίδραση (direct total effect) παρουσιάζεται στατιστικώς σημαντική [$B = -.124$, $SE = .045$, $CI (-.212, -.037)$]. Μετά τον υπολογισμό της έμμεσης επίδρασης με την παρουσία δυσπροσαρμοστικών σχημάτων ως διαμεσολαβητική μεταβλητή, η άμεση επίδραση της γονεϊκής αποδοχής από την πλευρά του πατέρα στον ενήλικο δεσμό μειώνεται και παύει να είναι στατιστικά σημαντική [$B = .004$, $SE = .038$, $CI (-.070, .078)$]. Η έμμεση επίδραση της πατρικής αποδοχής μέσω των πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων στον ενήλικο δεσμό [$B = -.128$, $CI (-.173, -.0867)$] υποδεικνύει μια στατιστικώς σημαντική πλήρη διαμεσολάβηση και δείχνει μια μετρίου βαθμού επίδραση [$\kappa^2 = .14$, $CI (.095, .178)$]. Όσον αφορά την αποδοχή από την πλευρά της μητέρας, η αρχική συνολική της επίδραση ως ανεξάρτητη μεταβλητή στον ενήλικο δεσμό (direct total effect) παρουσιάζεται μη στατιστικώς σημαντική [$B = -.064$, $SE = .051$, $CI (-.165, .035)$]. Μετά τον υπολογισμό της έμμεσης επίδρασης με την παρουσία δυσπροσαρμοστικών

σχημάτων ως διαμεσολαβητική μεταβλητή, η άμεση επίδραση της αποδοχής από την πλευρά της μητέρας στον ενήλικο δεσμό αυξάνεται και είναι στατιστικά σημαντική [$B = ,094$, $SE = .045$, $CI (.006, .182)$]. Η έμμεση επίδραση της μητρικής αποδοχής μέσω των πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων στον ενήλικο δεσμό [$B = -.159$, $CI (-.212, -.097)$] υποδεικνύει μια στατιστικώς σημαντική πλήρη διαμεσολάβηση και δείχνει μια μετρίου βαθμού επίδραση [$\kappa^2 = .15$, $CI (.097, .187)$].

Το πλήρες μοντέλο της διαμεσολάβησης παρουσιάζεται στο Παράρτημα I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα έρευνα είχε ως στόχο να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής, των πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων και την επιρροή των ανωτέρω στον ενήλικο δεσμό. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε φοιτητές των ελληνικών πανεπιστημίων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του δείγματος, σημειώνεται ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα είχαν μέτρια επίπεδα σχημάτων και αρκετά υψηλή αποδοχή από τους γονείς τους.

Στα αποτελέσματα της έρευνας υπάρχει θετική, στατιστικά σημαντική, συσχέτιση μεταξύ της γονικής αποδοχής, των σχημάτων και του προφίλ σχέσεων. Επιπλέον, αν και η γονική αποδοχή ήταν ιδιαίτερα υψηλή στο δείγμα της έρευνας, υπάρχει αρνητική συσχέτιση αυτής με το προφίλ των σχέσεων, το οποίο υποδεικνύει ότι παρόλη την αυξημένη αποδοχή από τους γονείς τους οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν σημαντική δυσκολία στη δημιουργία ενήλικων δεσμών.

Παρόλο που οι συμμετέχοντες στην έρευνα σημείωσαν υψηλή γονική αποδοχή, παρουσιάζουν μέτρια προς υψηλή δυσκολία στη δημιουργία ενήλικων σχέσεων. Σύμφωνα με προγενέστερες έρευνες, κάτι τέτοιο δεν επιβεβαιώνεται καθώς οι περισσότερες αποδεικνύουν ότι η υψηλή γονική αποδοχή οδηγεί σε μεγαλύτερη ευκολία στη σύναψη και διατήρηση σχέσεων στην ενήλικη ζωή. Σύμφωνα με τους Morris et al. (2007), η αποδοχή στο οικογενειακό περιβάλλον οδηγεί στην εύκολη ρύθμιση των συναισθημάτων του ατόμου, η οποία κατ' επέκταση οδηγούν στη σύναψη υγιών σχέσεων με μεγαλύτερη ευκολία. Αντιθέτως, σύμφωνα με τον Chen (1994) η γονική απόρριψη είναι αυτή η οποία οδηγεί στη δημιουργία αρνητικών συναισθημάτων στο άτομο, αλλά και επιθετικής συμπεριφοράς προς τους γύρω του, το οποίο κατ' επέκταση δημιουργεί σημαντική δυσκολία στη σύναψη ενήλικων δεσμών.

Προγενέστερες μελέτες έχουν δείξει τις αρνητικές συνέπειες της γονικής απόρριψης στην ψυχολογία των ατόμων, οι οποίες συνδέονται με τη δημιουργία συμπεριφορικών και συναισθηματικών προβλημάτων, τα οποία επιδρούν αρνητικά στην ενήλικη ζωή τους. Ειδικότερα, οι Sentse et al.(2010) σε δείγμα 1.023 εφήβων έδειξαν, ότι η γονική απόρριψη επηρεάζει αρνητικά την ψυχοπαθολογία των ατόμων, ενώ οι Kazarian et

al.(2010) σε δείγμα 283 Λιβανέζων φοιτητών κολεγίου έδειξαν ότι η γονική αποδοχή σχετίζεται θετικά με την ψυχική υγεία των ατόμων και τις σχέσεις τους στην ενήλικη ζωή.

Οι Hussain & Munaf (2012) αναλύοντας τη σχέση της γονικής αποδοχής του πατέρα με την ψυχοπαθολογία των ατόμων σε δείγμα 206 φοιτητών πανεπιστημίων του Πακιστάν έδειξαν, ότι οι φοιτητές που είχαν βιώσει τη γονική απόρριψη από την πλευρά του πατέρα τους αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα αυξημένη δυσκολία στην ψυχολογική τους προσαρμογή σε διάφορες καταστάσεις, ενώ οι Hussain et al. (2013) απέδειξαν, ότι μεταξύ των 69 συμμετεχόντων στην έρευνα τους φάνηκε πως η γονική απόρριψη από τον πατέρα τους σχετιζότο με υψηλά ποσοστά κατάθλιψης και άλλων ψυχικών νοσημάτων.

Επιπρόσθετα, η γονική απόρριψη μπορεί να οδηγήσει σε υψηλά επίπεδα ανασφαλούς προσκόλλησης (Bowlby, 1973; Downey & Feldman, 1996; Khaleque & Rohner, 2002), αλλά και διάφορα προβλήματα στη δημιουργία σχέσεων από μέρους των ατόμων, εξαιτίας των περίπλοκων συναισθηματικών αντιδράσεών τους (Birnbaum et al., 1997; Haggerty et al., 2010).

Επίσης, τα άτομα, τα οποία έχουν βιώσει τη γονική απόρριψη, τείνουν να είναι πιο ανασφαλή συναισθηματικά και πιο ευαίσθητα στην απόρριψη (Downey & Feldman, 1996). Η αντιλαμβανόμενη απόρριψη οδηγεί ορισμένα άτομα στο να αναπτύξουν συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως κτητικότητα, ζήλεια, προσπάθεια ελέγχου του άλλου ατόμου, γεγονός, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα τη δυσκολία στη δημιουργία σχέσεων (Downey & Feldman, 1996). Επιπλέον, σύμφωνα με άλλες έρευνες, τα ανωτέρω συναισθήματα καθώς και άλλα όπως η οργή και η επιθετικότητα στην περίπτωση αυξημένης γονικής απόρριψης μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η γονική απόρριψη λειτουργεί ως πηγή πόνου, απογοήτευσης, αλλά και να θεωρηθεί ως απειλή για την αυτοεκτίμηση και τη βελτίωση της διάθεσης του ατόμου (Leary et al., 2006). Επομένως, υπάρχει μία θετική σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης και της δυσκολίας δημιουργίας σχέσεων, καθώς αυτές επηρεάζονται από τα αρνητικά συναισθήματα του ατόμου.

Στην παραπάνω έρευνα, η γονική αποδοχή από τη μητέρα και τον πατέρα σχετίζεται αρνητικά με τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και από προγενέστερες έρευνες, οι οποίες έχουν αποδείξει ότι η γονική απόρριψη και τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα επηρεάζουν αρνητικά τους ενήλικους δεσμούς (Haggerty et al., 2010).

Κατά συνέπεια, τα αρνητικά σχήματα έχουν αρνητική επίδραση στη συμπεριφορά των ατόμων, κατ' επέκταση δημιουργούν μεγαλύτερη δυσκολία στο άτομο και τη δημιουργία ενήλικων δεσμών.

Ειδικότερα, οι γυναίκες σημείωσαν υψηλότερη γονική αποδοχή από τον πατέρα και τη μητέρα τους. Το παραπάνω εύρημα επιβεβαιώνεται και από προγενέστερες έρευνες, οι οποίες αποδεικνύουν, ότι οι γυναίκες βιώνουν υψηλότερη γονική αποδοχή, γεγονός το οποίο οδηγεί σε υψηλότερη ικανοποίηση από τη ζωή, καλύτερο επίπεδο σχέσεων (Trent & South, 1992) και καλύτερη ψυχική υγεία (Afifi, 2007).

5.2 Περιορισμοί & Προεκτάσεις παρούσας έρευνας

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε τη σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής και της δυσκολίας ή μη στη δημιουργία σχέσεων, με τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα να αποτελούν διαμεσολαβητικό παράγοντα. Ωστόσο, δε διερευνήθηκαν οι επιδράσεις άλλων παραγόντων, όπως τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων (ηλικία, τόπος διαμονής, γεωγραφική περιφέρεια/ τόπος καταγωγής), δημογραφικά στοιχεία των γονέων (εκπαιδευτικό επίπεδο), καθώς και γονικές πρακτικές (στυλ). Κατά συνέπεια, μία μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εξετάσει κατά πόσο τα αποτελέσματα όσον αφορά στη σχέση γονικής απόρριψης-αποδοχής και δυσκολίας στη δημιουργία σχέσεων επηρεάζονται και διαφοροποιούνται στη βάση των προαναφερθέντων παραγόντων / μεταβλητών.

Επιπρόσθετα, το δείγμα που επιλέχθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας προέρχεται από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας και συνεπώς είναι αρκετά αντιπροσωπευτικό. Ωστόσο, δεν προέρχεται από όλη την ελληνική επικράτεια και κατά συνέπεια δεν μπορούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας. Ως εκ τούτου, μία μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει φοιτητές από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Μία τέτοια έρευνα θα μπορούσε να εξετάσει επίσης και το κατά πόσο διαφοροποιούνται τα αποτελέσματα στη βάση της γεωγραφικής περιφέρειας, ή αλλιώς του τόπου καταγωγής, από την οποία προέρχονται οι ερωτηθέντες. Αυτό θα επέτρεπε την παραγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις γονικές πρακτικές που χρησιμοποιούνται σε διάφορες περιοχές και περιφέρειες της Ελλάδας, σε συνδυασμό με το είδος (μέγεθος) του τόπου καταγωγής (χωριό / πόλη).

Επιπρόσθετα, μία ακόμη μελέτη θα μπορούσε να εστιάσει στη σχέση μεταξύ γονικής αποδοχής και ευαισθησίας στην απόρριψη. Σε αυτό το πλαίσιο θα ήταν επίσης σημαντική η διεξαγωγή μίας έρευνας που θα εστίαζε περισσότερο σε αυτό το πεδίο, δηλαδή τους παράγοντες εκείνους (π.χ. αμυντικούς μηχανισμούς που αναπτύσσουν τα άτομα κατά τη διάρκεια της ζωής τους, διάφορες κοινωνικές εμπειρίες) και τα χαρακτηριστικά εκείνα των ατόμων (π.χ. αυτοδιάθεση, αποπροσωποίηση) που μπορούν να μειώσουν τον αρνητικό αντίκτυπο που έχει η γονική απόρριψη στην ευαισθησία των ατόμων στην απόρριψη. Άλλωστε, δεν υπάρχουν τόσες πολλές μελέτες όσον αφορά στα προαναφερθέντα ζητήματα.

Μια ακόμη ενδιαφέρουσα έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί μεταξύ ατόμων με προβλήματα συμπεριφοράς / συναισθηματικά προβλήματα / προβλήματα ψυχικής υγείας και άτομα χωρίς αυτά τα προβλήματα. Μία τέτοια μελέτη θα επέτρεπε να προσδιοριστεί εναργέστερα η σχέση μεταξύ της γονικής απόρριψης-αποδοχής και της δυσκολίας ή μη στη δημιουργία σχέσεων, δεδομένων των προβλημάτων που δημιουργεί η γονική απόρριψη, όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω. Επίσης, αυτή η έρευνα θα ήταν ενδιαφέρουσα ως προς τη συσχέτιση των σχημάτων και των προβλημάτων των συμμετεχόντων στην έρευνα, στη βάση της προαναφερθείσας ανάλυσης. Καθώς στην παρούσα έρευνα δεν αναφέρθηκε η επίδραση της θεωρίας σχημάτων στην αντιμετώπιση των προαναφερθέντων προβλημάτων, διότι δεν αποτελούσε μέρος της, θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί αυτή η σχέση στον ελληνικό πληθυσμό.

Εν συνεχεία ,θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να μελετηθεί ο διαμεσολαβητικός παράγοντας (πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα) σε ποικίλα εδάφη. Πιο συγκεκριμένα, να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο ενδεχομένως μεταβάλλεται η επίδραση της διαμεσολαβητικής μεταβλητής σε άτομα ή οικογένειες που αναζητήσαν και δέχτηκαν τη βοήθεια ψυχοθεραπείας ή συμβουλευτικού ψυχολόγου.

Καταλήγοντας, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η ενήλικη συμπεριφορά του ατόμου, η ψυχολογία και η αντιμετώπιση της ζωής, συμπεριλαμβανομένου του τομέα των διαπροσωπικών σχέσεων και δεσμών, επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την αποδοχή ή την απόρριψη την οποία έχει δεχθεί από τους γονείς του και την επιπρόσθετη επιρροή των πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων. Πολλές περιπτώσεις δυστοκίας σύναψης σχέσεων, έκφρασης συναισθημάτων ακόμη και προβλημάτων, τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει ένα άτομο, είναι απόρροια των ανωτέρω (γονική απόρριψη, πρώιμα δυσαπροσαρμοστικά σχήματα).

Επομένως, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν τη συμβολή της επιστήμης της ψυχολογίας και δη της συμβουλευτικής προσέγγισης ,ως προληπτικό μέτρο. Με τη συνδρομή της συμβουλευτικής ψυχολογίας δύναται οι γονείς να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους προλαμβάνοντας τη δημιουργία των πρώιμων δυσπροσαρμοστικών σχημάτων . Επίσης, η ψυχοθεραπεία θα πρέπει να εστιάσει στην ενδυνάμωση, τη γνώση, την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου, στον

αυτοπροσδιορισμό και την αποφασιστικότητα του, μέσα από μια διαδικασία ανάλυσης των ενδοψυχικών συγκρούσεων και αναδόμηση της προσωπικότητας του, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι αρνητικές συνέπειες των σχημάτων και της απόρριψης, την οποία έχει βιώσει το άτομο στην παιδική του ηλικία.

Επιπλέον, οι συμβουλευτικοί ψυχολόγοι, προεκτείνοντας τα παραπάνω ευρήματα και εντάσσοντάς τα στη συμβουλευτική θεραπεία, δύναται να έχουν καλύτερα αποτελέσματα. Καθότι, εδώ, πιστοποιείται πως παρεμβαίνοντας στη σχέση γονική αποδοχή/απόρριψη – πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα είναι δυνατό να δημιουργηθούν θετικότερα προγνωστικά στην πραγματοποίηση υγιούς ενήλικου δεσμού . Η συμβουλευτική μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην εκπαίδευση των γονέων, προκειμένου να προληφθούν φαινόμενα απόρριψης και αρνητικών σχημάτων, ώστε να αποτραπεί η αρνητική εξέλιξη της επιρροής αυτών στην ενήλικη ζωή του ατόμου.

Εν τέλει, σύμφωνα με τα παραπάνω τονίζεται ο ρόλος της συμβουλευτικής είναι διττός, με την έννοια, ότι αφενός μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και στην εξ αρχής καλλιέργεια θετικών συναισθημάτων και σχημάτων τέτοιων, τα οποία θα απορρέουν μέσα από ένα περιβάλλον δεκτικό ως προς το άτομο, μέσα στο οποίο θα καλύπτονται οι συναισθηματικές ανάγκες του, μέσω της εκπαίδευσης των ίδιων των γονέων, αλλά και των μικρών παιδιών και αφετέρου στην «θεραπεία» των αρνητικών συνεπειών, τις οποίες έχουν δημιουργήσει τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα και η γονεϊκή απόρριψη στο ενήλικο πλέον άτομο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Afifi, M. (2007). Gender differences in mental health. *Singapore medical journal*, 48(5), 385.

Aktar, R., & Nahar, A. (2014). Parental Acceptance, Mental Health and Self-efficacy of Adults in Bangladesh. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 19(2), 1-7.

Ali, S. (2011). Perceived teacher and parental acceptance-rejection, and the academic achievement, adjustment, and behavior of children: Literature review. *International Journal of Peace and Development Studies*, 2(5), 138-147.

Ainsworth, M.D. (1989). Attachment beyond infancy. *The American psychologist*, 44, 709-716.

Ainsworth, M. D. S. (1967). Infancy in Uganda. Infant care and the growth of love. *Infancy in Uganda. Infant care and the growth of love*.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., & Waters, E. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*.

Arzeen, S., Hassan, B., & Riaz, M.N. (2012). Perception of Parental Acceptance and Rejection in Emotionally Empathic and Non-Empathic Adolescents. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 10(2), 60-69.

Attari, A., NematiYazdi, A., MirDorghi, F., Erfan, Z., & Adabi, R. (2012). The Role of early maladaptive schemas in predicting close relationships experiment in students. The 6th Seminar of College Students Mental Health, 646-648. Rasht: Guilan University.

Bamelis, L.L.M., Evers, S.M.A.A., Spinhoven, P., & Arntz, A. (2014). Results of a Multicenter Randomized Controlled Trial of the Clinical Effectiveness of Schema Therapy for Personality Disorders. *American Journal of Psychiatry*, 171, 305-322

Ball, S. A., & Cecero, J. J. (2001). Addicted patients with personality disorders: Traits, schemas, and presenting problems. *Journal of Personality Disorders*, 15, 72-83

Bieri, J. (1960). Parental identification, acceptance of authority, and within-sex differences in cognitive behavior. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60(1), 76.

Birnbaum, G.E., Orr, I., Mikulincer, M., & Florian, V. (1997). When marriage breaks up – does attachment styles contribute to coping and mental health?. *Journal of Divorce and Remarriage*, 18, 205-213.

Βλαχογιάννη, Α., & Αγγελή, Κ. (2014). Προγράμματα ενίσχυσης γονεϊκού ρόλου. *Γνωσιακή-Συμπεριφοριστική Έρευνα & Θεραπεία*, 1(1), 41-53.

Berenson, K. R., Gyurak, A., Ayduk, O., Downey, G., Garner, M. J., Mogg, K. (2009). Rejection sensitivity and disruption of attention by social threat cues. *Journal of Research in Personality*, 43(6), 1064-1072.

Bornstein RF, Languirand MA. *Healthy dependency*. New York: Newmarket; 2003

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Separation*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1953). Some pathological processes set in train by early mother-child separation. *The British Journal of Psychiatry*, 99(415), 265-272.

Campo, A., & Rohner, R. (1992) Relationships between perceived parental acceptance/rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. *Child Abuse and Neglect*, 16, 429-440

Carrasco, M., & Rohner, R. (2013). Parental acceptance and children's psychological adjustment in the context of power and prestige. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 1130-1137

Chen, X. (1994). Family conditions, parental acceptance, and social competence and aggression in Chinese children. *Social Development*, 3(3), 269-290.

De Zulueta, F. (1993). The traumatic roots of destructiveness: From pain to violence. *London: Whurr*.

Downey, G., & Feldman, S.I. (1996). Implications of Rejection Sensitivity for Intimate Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(6), 1327-1343

Giotsa, A. (2007). Values and the family. A cross-cultural research. *Psychology*, 13(4), 11-128.

Downey, G., & Feldman, S.I. (1996). Implications of Rejection Sensitivity for Intimate Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(6), 1327-1343.

Dural, G., & Yalcin, I. (2014). Investigation of Relationship Between Parental Acceptance and Psychological Adjustment Among University Students. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 221-232.

Dwairy, M. (2010). Parental acceptance-rejection: a fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studing*, 19, 30-35.

Giotsa, A., & Touloumakos, A. K. (2014). “They accept me, they accept me not”. Psychometric properties of the Greek Version of the Child Parental Acceptance Rejection Questionnaire – Short Form. *Journal of Family Issues*, 1-18.

Haggerty, G., Blake, M., & Siefert, C.J. (2010). Convergent and Divergent Validity of the Relationship Profile Test: Investigating the Relationship With Attachment, Interpersonal Distress, and Psychological Health. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), 339-354.

Haggerty, G., Bornstein, R. F., Khalid, M., Sharma, V., Riaz, U., Blanchard, M., ... & Sinclair, S. J. (2016). Construct Validity of the Relationship Profile Test: Links with measures of psychopathology and adult attachment. *Journal of personality assessment*, 98(1), 82-87.

Hayes, S. C., Strosahl, K., Wilson, K. G., Bissett, R. T., Pistorello, J., Toarmino, D., et al. (2004). Measuring experiential avoidance: A preliminary test of a working model. *The Psychological Record*, *54*, 553–578.

Hoffart, A., Sexton, H., Hedley, L. M., Wang, C. E., Holthe, H., Haugum, J. A., ... & Holte, A. (2005). The structure of maladaptive schemas: A confirmatory factor analysis and a psychometric evaluation of factor-derived scales. *Cognitive Therapy and Research*, *29*(6), 627-644.

Holmes, J. (1996). *Attachment, intimacy, autonomy: Using attachment theory in adult psychotherapy*. Rowman & Littlefield.

Hussain, S., & Munaf, S. (2012). Perceived father acceptance-rejection in childhood and psychological adjustment in adulthood. *International Journal of Business and Social Science*, *3*(1), 149-156.

Hussain, S., Alvi, T., Zeeshan, A., & Nadeem, S. (2013). Perceived Childhood Paternal Acceptance-Rejection Among Adults. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, *23*(4), 269-271.

Kagan J., Reynick J.S., & Snidman N. (1988). Biological bases of childhood shyness. *Biological bases of childhood shyness. Science*, *240*, 167-171

Kazarian, S.S., Moghnie, L., & Martin, R.A. (2010). Perceived Parental Warmth and Rejection in Childhood as Predictors of Humor Styles and Subjective Happiness. *Europe's Journal of Psychology*, *6*(3), 71-93.

Khaleque, A. (2007). Parental acceptance–rejection theory: Beyond parent–child relationship. *International Society for Interpersonal Acceptance and Rejection*, *1*(1), 2–4.

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *43*(5), 784-800.

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived of parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of c cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.

Kim, E., Cain, K., & McCubbin, M. (2006). Maternal and paternal parenting, acculturation, and young adolescents' psychological adjustment in Korean American families. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 19, 112–129

Klaus M., Klaus, P., Kennel, T. (2004) *Ένας μοναδικός δεσμός. Το θεμέλιο για ένα παιδί ασφαλές και ανεξάρτητο, Μετάφραση Χαρούλα Καρατζά, ΠΕΩ, Αθήνα*

Leary, M. R., Twenge, J. M., & Quinlivan, E. (2006). Interpersonal rejection as a determinant of anger and aggression. *Personality and Social Psychology Review*, 10(2), 111-132

Lee, S. J., Choi, Y. H., Rim, H. D., Won, S. H., & Lee, D. W. (2015). Reliability and validity of the Korean Young Schema Questionnaire-short form-3 in medical students. *Psychiatry investigation*, 12(3), 295-304.

Malogiannis, I.A., Arntz, A., Spyropoulou, A., Tsartsara, E., Aggeli, A., Karveli, S., Vlavianou, M., Pehlivanidis, A., Papadimitriou, G.N., & Zervas, I. (2014). Schema therapy for patients with chronic depression: A single case series study. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 45, 319-329.

Mojallal, M., Javadi, M.H., Hosseinkhanzadeh, A.A., Allah Mousavi, S.V., & Ali Lavasani, M.G. (2015). Early Maladaptive Schemas and Interpersonal Problems in Iranian University Students. *Practice in Clinical Psychology*, 3(1), 11-22.

Moradi, M., Akbari, T., & Dausti, M. (2015). Relation between Early Maladaptive Schemas and Self differentiation in Referrals to Welfare Centers. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 185, 294-300

Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361-388.

Riso, L.P., Froman, S.E., Raouf, M., Gable, P., Maddux, R.E., Turini-Santorelli, N., Penna, S., Blandino, J.A., Jabobs, C.H., & Cherry, M. (2006). The long-term stability of early maladaptive schemas. *Cognitive Therapy and Research*, 30 (4), 515-529.

Rohner, R. P. (2008). Introduction: Parental acceptance-rejection theory studies of intimate adult relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 5-12.

Rohner, R. P. (2005). Teacher's Acceptance- Rejection/ Control Questionnaire (Child TARQ/ Control): Test Manual. In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.) *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. (4 εκδ., Τόμ. β). Storrs, CT: Rohner Research Publications

Rohner, R. P, Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of parental acceptance rejection theory (PARTheory): A Meta-Analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory & Review*, 2, 73-87.

Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2013). Parenting Essentials: Parental warmth, behavioral control, and discipline. In K. D. Keith, (Ed.) *Encyclopedia of Cross-Cultural Psychology*. Malden, MA: John Wiley & Sons, Inc.

Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2007). *Cultural perspectives on parental acceptance and rejection*. In R. Harwood, *Child Development in a Changing Society*. New York: John Wiley & Sons, Inc

Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Storrs, CT: Rohner Research

Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1980). Antecedents and consequences of parental rejection: A theory of emotional abuse. *Child Abuse and Neglect*, 4, 189-198

Rohner, R.P., Khaleque, A., & Courmoyer, D.E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. Διαθέσιμο στο:

<http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/INTRODUCTION-TO-PARENTAL-ACCEPTANCE-3-27-12.pdf>

Rohner, R. P., Melendez, T., & Kraimer-Rickaby, L. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among American adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42(1), 13-22.

Rohner, R., Khaleque, A., & Cournoyer, D. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334

Simard, V., Moss, E., & Pascuzzo, K. (2011). Early maladaptive schemas and child and adult attachment: A 15-year longitudinal study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 84(4), 349-366

Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J., & Veenstra, R. (2010). Rejection and Acceptance Across Contexts: Parents and Peers as Risks and Buffers for Early Adolescent Psychopathology. The TRAILS Study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 119-130.

Tremblay, P. F., & Dozois, D. J. A. (2009). Another perspective on trait aggressiveness: Maladaptive schemas. *Personality and Individual Differences*, 46, 569-574

Trent, K., & South, S. J. (1992). Sociodemographic status, parental background, childhood family structure, and attitudes toward family formation. *Journal of Marriage and the Family*, 427-439.

Tsaousis, I., Giovazolias, T., & Mascha, K. (2012). Translation and psychometric properties of the Child Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) – Short form in the Greek language. In K. J. Ripoll-Nunez, A.L. Comunian, & C. M. Brown (Eds.), *Expanding Horizons: Current research on interpersonal acceptance*. USA: Brown Walker Press

van Vreeswijk, M., Broersen, J., & Nadort, M. (Eds.) (2012). *The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: Theory, research and practice*. John Wiley & Sons.

Wilhelm, K., Boyce, Ph., & Brownhill, S. (2004). The relationship between interpersonal sensitivity, anxiety disorders and major depression. *Journal of Affective Disorders*, 79(1-3), 33-41.

Young, J.E., Klosko, J.S., & Weishaar, M.E. (2010). *Θεραπεία Σχημάτων. Ένασδοηγός για τον θεραπευτή*. Αθήνα: Πατάκη

Young, J.E., & Brown, G. (1990). *Young Schema Questionnaire*. Νέα Υόρκη: Cognitive Therapy Center of New York

Winnicott, D. W. (2003). *Διαδικασίες Ωρίμανσης και διευκολυντικό περιβάλλον*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Zolfaghari, M. A., Fatehizadeh, M., & Abedi, M. R. (2008). Determining relationships between early maladaptive schemas and marital intimacy among Mobarakeh steel complex personnel. *Journal of Family Research*, 4(15), 247-261

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Run MATRIX procedure:

***** PROCESS Procedure for SPSS Release 2.13.1 *****

Written by Andrew F. Hayes, Ph.D. www.afhayes.com
Documentation available in Hayes (2013). www.guilford.com/p/hayes3

Model = 4
Y = RPT_tot
X = ParqF_T
M = YSQ_tot

Sample size
729

Outcome: YSQ_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,2806	,0787	2612,0289	42,8513	1,0000	727,0000	,0000

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	323,5872	16,1840	19,9943	,0000	291,8142	355,3601
ParqF_T	-1,2763	,1950	-6,5461	,0000	-1,6591	-,8935

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	ParqF_T
constant	261,9219	-3,1346

ParqF_T -3,1346 ,0380

Outcome: RPT_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,4665	,2176	102,1471	86,7648	2,0000	726,0000	,0000

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	68,3523	3,9673	17,2289	,0000	60,5635	76,1411
YSQ_tot	,1003	,0079	12,6703	,0000	,0847	,1158
ParqF_T	,0038	,0378	,1007	,9198	-,0703	,0779

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	YSQ_tot	ParqF_T
constant	15,7396	-,0207	-,1350
YSQ_tot	-,0207	,0001	,0001
ParqF_T	-,1350	,0001	,0014

***** TOTAL EFFECT MODEL *****

Outcome: RPT_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,1273	,0162	128,2651	7,7972	1,0000	727,0000	,0054

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	100,7965	3,6693	27,4700	,0000	93,5928	108,0002
ParqF_T	-,1242	,0445	-2,7923	,0054	-,2115	-,0369

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	ParqF_T
constant	13,4640	-,1621

ParqF_T -,1621 ,0020

***** TOTAL, DIRECT, AND INDIRECT EFFECTS *****

Total effect of X on Y

Effect	SE	t	p	LLCI	ULCI
-,1242	,0445	-2,7923	,0054	-,2115	-,0369

Direct effect of X on Y

Effect	SE	t	p	LLCI	ULCI
,0038	,0378	,1007	,9198	-,0703	,0779

Indirect effect of X on Y

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,1280	,0218	-,1729	-,0869

Partially standardized indirect effect of X on Y

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,0112	,0018	-,0147	-,0076

Completely standardized indirect effect of X on Y

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,1312	,0212	-,1720	-,0898

Ratio of indirect to total effect of X on Y

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	1,0306	,6478	,6406	2,5568

Ratio of indirect to direct effect of X on Y

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-33,6641	130,3203	-3491,6065	-23,9468

R-squared mediation effect size (R-sq_med)

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	,0162	,0121	-,0032	,0434

Preacher and Kelley (2011) Kappa-squared

	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	,1355	,0209	,0954	,1777

Normal theory tests for indirect effect

Effect	se	Z	p
-,1280	,0221	-5,8015	,0000

***** ANALYSIS NOTES AND WARNINGS *****

Number of bootstrap samples for bias corrected bootstrap confidence intervals:
1000

WARNING: Bootstrap CI endpoints below not trustworthy. Decrease confidence or increase bootstraps
-3491,6065

Level of confidence for all confidence intervals in output:
95,00

NOTE: All standard errors for continuous outcome models are based on the HC3 estimator

----- END MATRIX -----

Run MATRIX procedure:

***** PROCESS Procedure for SPSS Release 2.13.1 *****

Written by Andrew F. Hayes, Ph.D. www.afhayes.com
Documentation available in Hayes (2013). www.guilford.com/p/hayes3

Model = 4
Y = RPT_tot
X = ParqM_T
M = YSQ_tot

Sample size
729

Outcome: YSQ_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,2845	,0810	2605,6987	37,6605	1,0000	727,0000	,0000

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	350,7274	21,5062	16,3082	,0000	308,5058	392,9491
ParqM_T	-1,5091	,2459	-6,1368	,0000	-1,9918	-1,0263

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	ParqM_T
constant	462,5162	-5,2684
ParqM_T	-5,2684	,0605

Outcome: RPT_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,4731	,2239	101,3321	89,2988	2,0000	726,0000	,0000

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	59,5314	4,7015	12,6623	,0000	50,3013	68,7616
YSQ_tot	,1051	,0079	13,2748	,0000	,0895	,1206
ParqM_T	,0938	,0449	2,0914	,0368	,0057	,1819

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	YSQ_tot	ParqM_T
constant	22,1039	-,0221	-,1963
YSQ_tot	-,0221	,0001	,0001
ParqM_T	-,1963	,0001	,0020

***** TOTAL EFFECT MODEL *****

Outcome: RPT_tot

Model Summary

R	R-sq	MSE	F	df1	df2	p
,0569	,0032	129,9557	1,6097	1,0000	727,0000	,2049

Model

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	96,3803	4,4536	21,6409	,0000	87,6368	105,1238
ParqM_T	-,0647	,0510	-1,2688	,2049	-,1649	,0354

Covariance matrix of regression parameter estimates

	constant	ParqM_T
constant	19,8347	-,2262
ParqM_T	-,2262	,0026

***** TOTAL, DIRECT, AND INDIRECT EFFECTS *****

Total effect of X on Y					
Effect	SE	t	p	LLCI	ULCI
-,0647	,0510	-1,2688	,2049	-,1649	,0354

Direct effect of X on Y					
Effect	SE	t	p	LLCI	ULCI
,0938	,0449	2,0914	,0368	,0057	,1819

Indirect effect of X on Y				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,1585	,0288	-,2124	-,0972

Partially standardized indirect effect of X on Y				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,0139	,0025	-,0184	-,0086

Completely standardized indirect effect of X on Y				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,1394	,0234	-,1810	-,0886

Ratio of indirect to total effect of X on Y				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	2,4499	75,6990	-3,6610	72,5144

Ratio of indirect to direct effect of X on Y				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-1,6897	31,7324	-11,5216	-,7166

R-squared mediation effect size (R-sq_med)				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	-,0030	,0112	-,0212	,0232

Preacher and Kelley (2011) Kappa-squared				
	Effect	Boot SE	BootLLCI	BootULCI
YSQ_tot	,1472	,0229	,0969	,1873

Normal theory tests for indirect effect

Effect	se	Z	p
-,1585	,0285	-5,5574	,0000

***** ANALYSIS NOTES AND WARNINGS *****

Number of bootstrap samples for bias corrected bootstrap confidence intervals:
1000

Level of confidence for all confidence intervals in output:
95,00

NOTE: All standard errors for continuous outcome models are based on the HC3 estimator

----- END MATRIX -----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Υπεύθυνοι Έρευνας:

Άκης Γιοβαζολιάς, Αναπλ. Καθηγητής, Παν/μιο Κρήτης giovazot@uoc.gr

Βασιλική Κούναλη, τελειόφοιτη φοιτήτρια Ψυχολογίας, psy3088@psy.soc.uoc.gr

Αγαπητέ/ή συμμετέχοντα/ουσα,

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ νεαρών ενηλίκων. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο χρησιμοποιείται ως μέσο συγκέντρωσης πληροφοριών για τον σκοπό της παραπάνω έρευνας. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Σας διαβεβαιώνουμε ότι οι απαντήσεις σας είναι άκρως εμπιστευτικές και δεν υπάρχει πιθανότητα αναγνώρισης της ταυτότητάς σας. Παρακαλούμε απαντήστε, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ειλικρίνεια.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την συμμετοχή και το χρόνο σας.

Φύλο Ανδρας _____ Γυναίκα _____

Σεξουαλικός προσανατολισμός Ετερόφυλος/η _____
Ομοφυλόφυλος/η _____
Αμφισεξουαλικός/ή _____

Ηλικία: _____ έτη

Εθνικότητα α. Ελληνική ____
β. Αλβανική ____
γ. Ρωσική ____
δ. Άλλο (προσδιορίστε): ____

Τμήμα Φοίτησης: _____

Έτος φοίτησης _____

Τόπος μόνιμης κατοικίας ____ Χωριό (έως 2.000 κατ.) ____ Κομόπολη (2.000 - 10.000 κατ.)
____ Πόλη (10.000 - 80.000 κατ.) ____ Μεγάλη Πόλη (80.000 - 250.000 κατ.)
____ Μεγαλόπολη (πάνω από 250.000 κατ.) ____ Αλλοδαπή

Αδέρφια: __Κανένα, ____ Ένα, ____ Δύο, ____ Τρία

Μορφωτικό επίπεδο πατέρα: ____ Δεν τελείωσε το σχολείο ____ Απόφοιτος λυκείου
____ Απόφοιτος δημοτικού ____ Απόφοιτος Ανώτερης/ Ανώτατης σχολής
____ Απόφοιτος γυμνασίου ____ Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος

Μορφωτικό επίπεδο μητέρας: ____ Δεν τελείωσε το σχολείο ____ Απόφοιτος λυκείου
____ Απόφοιτος δημοτικού ____ Απόφοιτος Ανώτερης/ Ανώτατης σχολής
____ Απόφοιτος γυμνασίου ____ Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος

Οι παρακάτω σελίδες περιλαμβάνουν μια σειρά από δηλώσεις που περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς μερικές φορές φέρονται προς τα παιδιά τους. Διάβασε κάθε δήλωση προσεκτικά και σκέψου πόσο καλά περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς σου, σου φέρονταν όταν ήσουν περίπου 7-12 χρονών. Δώσε την πρώτη σου εντύπωση και προχώρα στην επόμενη ερώτηση χωρίς να επιμεινείς περισσότερο σε κάποια από αυτές.

Απάντησε σε κάθε δήλωση με βάση **την πραγματική συμπεριφορά των γονιών** σου και όχι την συμπεριφορά που θα ήθελες να έχουν. Δώσε μία απάντηση κάθε φορά χρησιμοποιώντας την παρακάτω κλίμακα. Απάντησε πρώτα για τον πατέρα σου και έπειτα για την μητέρα σου.

Ο Πατέρας μου.....

		Πάντα	Μερικές Φορές	Σπάνια	Ποτέ
1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.				
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.				
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να του μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.				
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.				
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.				
6	Με τιμωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.				
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένος για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.				
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.				
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.				
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.				
11	Με αγνοούσε όταν του ζητούσα βοήθεια.				
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.				
13	Μου έδινε πολλή σημασία.				
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.				
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.				
16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.				
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα				
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.				
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί του.				
20	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.				
21	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.				
22	Μου έδειχνε την αγάπη του.				
23	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που τον ενοχλεί.				
24	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.				

Η Μητέρα μου.....

		Πάντα	Μερικές Φορές	Σπάνια	Ποτέ
1	Έλεγε καλά λόγια για μένα.				
2	Δε μου έδινε καθόλου σημασία.				
3	Με διευκόλυνε με τον τρόπο του να της μιλώ για πράγματα που ήταν σημαντικά για μένα.				
4	Με χτυπούσε ακόμη κι αν μερικές φορές δεν το άξιζα.				
5	Με έβλεπε ως μεγάλο μπελά.				
6	Με τιμωρούσε πολύ αυστηρά όταν θύμωνε.				
7	Ήταν πάντοτε πολύ απασχολημένη για να απαντήσει στις ερωτήσεις μου.				
8	Φαινόταν να με αντιπαθεί.				
9	Έδειχνε πραγματικά ενδιαφέρον για τις δραστηριότητές μου.				
10	Μου έλεγε πολλά σκληρά λόγια.				
11	Με αγνοούσε όταν της ζητούσα βοήθεια.				
12	Με έκανε να νιώθω ότι με θέλει και με χρειάζεται.				
13	Μου έδινε πολλή σημασία.				
14	Έκανε τα πάντα για να με στεναχωρεί.				
15	Ξεχνούσε σημαντικά πράγματα που νομίζω θα έπρεπε να θυμάται.				
16	Με έκανε να νιώθω ότι δε μ' αγαπά, αν έκανα κάποια αταξία.				
17	Με έκανε να αισθάνομαι ότι ασχολούμαι με σημαντικά πράγματα				
18	Με φοβέριζε ή με απειλούσε όταν έκανα κάποιο λάθος.				
19	Ενδιαφερόταν για το τι σκέφτομαι και ήθελε να το συζητώ μαζί της.				
20	Ό,τι και αν έκανα, νόμιζε ότι τα άλλα παιδιά συμπεριφέρονταν καλύτερα από μένα.				
21	Μου έδειχνε ότι δεν με θέλει.				
22	Μου έδειχνε την αγάπη της.				
23	Με αγνοούσε όσο δεν έκανα κάτι που την ενοχλεί.				
24	Μου συμπεριφερόταν με στοργή και καλοσύνη.				

Παρακαλώ χρησιμοποίησε την κλίμακα που ακολουθεί για να βαθμολογήσεις τις παρακάτω δηλώσεις. Αν η δήλωση σε βρίσκει απόλυτα σύμφωνο πρέπει να επιλέξεις το μεγαλύτερο νούμερο, δηλαδή 4 ή 5. Αν διαφωνείς απόλυτα με τη δήλωση να επιλέξεις το μικρότερο νούμερο, δηλαδή το 1 ή το 2.

Διαφωνώ απόλυτα

1

2

3

4

Συμφωνώ απόλυτα

5

1	Άλλοι άνθρωποι φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από μένα.					
2	Πληγώνομαι εύκολα με την κριτική.					
3	Γίνομαι νευρικός/ή όταν πρέπει να δείξω υπευθυνότητα.					
4	Είμαι πιο άνετος/η όταν κάποιος άλλος είναι επικεφαλής.					
5	Οι άλλοι δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν πόσο πολύ μπορεί να με πληγώσουν με τις λέξεις τους.					
6	Είναι σημαντικό οι άνθρωποι να με συμπαθούν.					
7	Είναι πιο σημαντικό να υποχωρήσω και να διατηρήσω την ηρεμία από το να στηρίξω την άποψή μου και να κερδίσω ένα επιχείρημα.					
8	Είμαι πιο χαρούμενος/η όταν κάποιος άλλος είναι επικεφαλής.					
9	Όταν διαφωνώ με κάποιον με ενδιαφέρει να μην πληγώσω μόνιμα τη σχέση μου μαζί του.					
10	Μερικές φορές συμφωνώ με πράγματα που στην πραγματικότητα δεν πιστεύω έτσι ώστε οι άλλοι να με συμπαθούν.					
11	Οι άλλοι ζητούν πολλά πράγματα από μένα.					
12	Όταν κάποιος έρχεται πολύ κοντά μου, τείνω να απομακρύνομαι.					
13	Έχω την ανάγκη να ξεφεύγω από όλα κάθε τόσο.					
14	Θα ήθελα περισσότερο χρόνο μόνος/η μου.					
15	Προτιμώ να παίρνω αποφάσεις μόνος/η μου, από το να ακούω την γνώμη άλλων.					
16	Δεν μου αρέσει να αποκαλύπτω πολλές προσωπικές πληροφορίες.					
17	Μερικές φορές είμαι επιφυλακτικός/ή για τα κίνητρα των άλλων.					
18	Είμαι πιο ικανοποιημένος/η όταν δουλεύω μόνος/η μου.					
19	Είναι πολύ σημαντικό για μένα να είμαι ανεξάρτητος/η και αυτόνομος/η.					
20	Όταν τα πράγματα δεν πηγαίνουν καλά, προσπαθώ να κρύβω τα συναισθήματά μου και να είμαι δυνατός/ή.					
21	Πιστεύω πως οι περισσότεροι άνθρωποι είναι καλοί και καλοπροαίρετοι.					
22	Μπορώ να μοιραστώ τις πιο ενδόμυχες σκέψεις και συναισθήματα με τους ανθρώπους που γνωρίζω καλά.					
23	Αισθάνομαι άνετα να ζητήσω βοήθεια.					
24	Δεν με ενδιαφέρει πώς με βλέπουν οι άλλοι.					
25	Οι περισσότερες σχέσεις μου είναι αμοιβαίας συνεισφοράς.					
26	Οι σχέσεις μου είναι όπως θα ήθελα να είναι. Ακόμη κι αν μπορούσα, δεν θα άλλαζα τίποτα.					
27	Θεωρώ τον εαυτό μου ικανό άνθρωπο που αντιμετωπίζει καλά τις απογοητεύσεις και					

	τις δυσκολίες.					
28	Στις σχέσεις μου αισθάνομαι άνετα να υποστηρίξω τον άλλον όταν το χρειάζεται, και να ζητάω υποστήριξη όταν το χρειάζομαι.					
29	Όταν έχω μια διένεξη με κάποιον, πιστεύω ότι η σχέση θα επιβιώσει.					
30	Είναι εύκολο για μένα να εμπιστευτώ τους άλλους.					

Ακολουθούν κάποιες προτάσεις με τις οποίες κανείς θα μπορούσε να περιγράψει τον εαυτό του. Παρακαλώ διαβάστε την κάθε πρόταση και αποφασίστε πόσο καλά περιγράφει εσάς. Στην περίπτωση που δεν είστε σίγουρος/η, απαντήστε σύμφωνα με το πώς **νιώθετε** και όχι με το τι **νομίζετε** ότι ισχύει.

Κάποιες από τις προτάσεις αναφέρονται στη σχέση με τους γονείς ή τους συντρόφους σας. Αν κάποιος από αυτούς έχει πεθάνει, παρακαλώ απαντήστε στην ερώτηση βασιζόμενος/η στη σχέση που είχατε όταν ήταν εν ζωή. Αν στην παρούσα φάση δεν έχετε σύντροφο, αλλά είχατε συντρόφους στο παρελθόν, παρακαλώ απαντήστε βασιζόμενος/η στην τελευταία σημαντική συντροφική σχέση που είχατε.

Στη συνέχεια επιλέξτε την βαθμολογική κατάταξη από το 1 ως το 6 που σας περιγράφει (συμπεριλαμβανομένων και τυχόν αναδιατυπώσεων), και σημειώστε το νούμερο στην αρχή κάθε πρότασης.

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ:

1= Δεν ισχύει καθόλου για μένα

3= Ισχύει μάλλον, παρά δεν ισχύει

5= Ισχύει πάρα πολύ για μένα

2= Μάλλον δεν ισχύει για μένα

4= Ισχύει αρκετά για μένα

6= Με περιγράφει τέλεια

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ:

A. 4 Ανησυχώ ότι οι άνθρωποι που αγαπώ δεν με συμπαθούν.

- ___ Δεν είχα κάποιο άτομο να με φροντίζει, να μοιράζεται τον εαυτό του μαζί μου, ή να νοιάζεται σε βάθος για οτιδήποτε μου συμβαίνει.
- ___ Θεωρώ ότι προσκολλώμαι σε ανθρώπους που νιώθω κοντά μου γιατί φοβάμαι ότι θα με εγκαταλείψουν.
- ___ Νιώθω ότι οι άλλοι θα με εκμεταλλευτούν.
- ___ Δεν ανήκω κάπου. Δεν μπορώ να ενταχθώ.
- ___ Κανένας άνδρας/καμία γυναίκα που να επιθυμώ δεν θα μπορούσε να με αγαπήσει εάν έβλεπε τα ελαττώματά μου.
- ___ Σχεδόν τίποτα από αυτά που κάνω στη δουλειά (ή το σχολείο) δεν είναι τόσο καλό όσο εκείνα που μπορούν να κάνουν οι άλλοι.
- ___ Νιώθω ότι δεν είμαι ικανός/ή να αντεπεξέλθω μόνος μου στην καθημερινή ζωή.
- ___ Δεν μπορώ να ξεφύγω από την αίσθηση ότι κάτι κακό πρόκειται να συμβεί.
- ___ Δεν έχω καταφέρει να διαχωρίσω τον εαυτό μου από τους γονείς μου, όπως συμβαίνει με άλλους ανθρώπους της ηλικίας μου.
- ___ Πιστεύω πως εάν κάνω αυτό που θέλω, είναι σαν να πηγαίνω γυρεύοντας για προβλήματα.

11. ___ Συνήθως εγώ είμαι αυτός/ή που καταλήγει να φροντίζει τους κοντινούς μου ανθρώπους.
12. ___ Είμαι υπερβολικά συγκρατημένος/η, για να εκφράσω θετικά συναισθήματα στους άλλους (π.χ. να εκδηλώσω στοργή, να δείξω ότι νοιάζομαι).
13. ___ Πρέπει να είμαι ο/η καλύτερος/η στα περισσότερα από αυτά που κάνω. Δεν μπορώ να δεχτώ να έρχομαι δεύτερος/η.
14. ___ Δυσκολεύομαι ιδιαίτερα να δεχτώ το «όχι» ως απάντηση, όταν θέλω κάτι από τους άλλους.
15. ___ Δεν καταφέρνω να πειθαρχήσω τον εαυτό μου, ώστε να ολοκληρώνω καθημερινές δραστηριότητες ή βαρετά καθήκοντα.
16. ___ Το να έχω χρήματα και να γνωρίζω επιφανείς ανθρώπους με κάνει να νιώθω ότι αξίζω (είμαι σημαντικός/ή).
17. ___ Ακόμη κι αν όλα φαίνεται να πηγαίνουν καλά, νιώθω ότι αυτό είναι μόνο προσωρινό.
18. ___ Εάν κάνω κάποιο λάθος, μου αξίζει να τιμωρηθώ.
19. ___ Γενικά, οι άλλοι δεν ήταν εκεί για να μου δώσουν ζεστασιά, στήριγμα και στοργή.
20. ___ Χρειάζομαι τόσο πολύ τους άλλους ανθρώπους που ανησυχώ ότι θα τους χάσω.
21. ___ Νιώθω ότι δεν μπορώ να αφεθώ όταν είμαι με άλλους ανθρώπους, γιατί εσκεμμένα θα με πληγώσουν.
22. ___ Είμαι ουσιαστικά διαφορετικός/ή από τους άλλους ανθρώπους.
23. ___ Κανένα άτομο που να επιθυμώ δεν θα ήθελε να μείνει κοντά μου, εάν ήξερε τον πραγματικό μου εαυτό.
24. ___ Είμαι ανίκανος/η να επιτύχω πράγματα.
25. ___ Θεωρώ τον εαυτό μου εξαρτημένο άτομο όσο αφορά στην καθημερινή λειτουργία.
26. ___ Νιώθω ότι ανά πάσα στιγμή κάποια καταστροφή (φυσική, εγκληματική, οικονομική, ιατρική) μπορεί να συμβεί.
27. ___ Οι γονείς μου κι εγώ έχουμε την τάση να παρεμβαίνουμε υπερβολικά ο ένας στη ζωή και τα προβλήματα του άλλου.
28. ___ Νομίζω ότι δεν έχω άλλη επιλογή από το να υποκύπτω στις επιθυμίες των άλλων γιατί διαφορετικά θα με εκδικηθούν ή θα με απορρίψουν με κάποιο τρόπο.
29. ___ Είμαι καλός άνθρωπος γιατί σκέφτομαι τους άλλους περισσότερο απ' ό,τι σκέφτομαι τον εαυτό μου.
30. ___ Νιώθω αμηχανία να εκφράσω τα συναισθήματά μου σε άλλους.
31. ___ Προσπαθώ να κάνω ό,τι καλύτερο μπορώ. Δεν μπορώ να συμβιβαστώ με το «αρκετά καλό».
32. ___ Είμαι ιδιαίτερο άτομο και δεν θα έπρεπε να δέχομαι τους περιορισμούς που υπάρχουν για τους άλλους ανθρώπους.
33. ___ Εάν δεν καταφέρνω να επιτύχω ένα στόχο, απογοητεύομαι εύκολα και τα παρατάω.
34. ___ Τα επιτεύγματα έχουν μεγαλύτερη αξία για μένα εάν οι άλλοι άνθρωποι τα αναγνωρίζουν.
35. ___ Εάν συμβεί κάτι καλό, ανησυχώ ότι πιθανότατα κάτι κακό θα ακολουθήσει.
36. ___ Εάν δεν προσπαθήσω όσο πιο σκληρά μπορώ, θα πρέπει να περιμένω ότι θα χάσω.
37. ___ Για μεγάλο μέρος της ζωής μου δεν ένιωσα ότι ήμουν κάτι ιδιαίτερο για κάποιον.
38. ___ Ανησυχώ ότι οι άνθρωποι που νιώθω κοντά μου θα φύγουν ή θα με εγκαταλείψουν.
39. ___ Είναι απλά θέμα χρόνου να με προδώσει κάποιος.

40. ___ Δεν ανήκω πουθενά. Είμαι μοναχικός/ή.
41. ___ Είμαι ανάξιος/α της αγάπης, της προσοχής και του σεβασμού των άλλων.
42. ___ Οι περισσότεροι από τους άλλους ανθρώπους είναι πιο ικανοί από μένα όσο αφορά στη δουλειά (ή το σχολείο) και στην επίτευξη πραγμάτων.
43. ___ Στερούμαι κοινής λογικής.
44. ___ Ανησυχώ μήπως δεχτώ επίθεση.
45. Είναι ιδιαίτερα δύσκολο για μένα και τους γονείς μου να αποκρύπτουμε λεπτομέρειες της ιδιωτικής μας ζωής ο ένας από τον άλλο, χωρίς να νιώθουμε προδομένοι ή ένοχοι.
46. ___ Στις σχέσεις αφήνω τον άλλο να έχει το πάνω χέρι.
47. ___ Αφιερώνω τόσο πολύ χρόνο κάνοντας πράγματα για τους ανθρώπους για τους οποίους νοιάζομαι, που έχω ελάχιστο χρόνο για μένα.
48. ___ Δυσκολεύομαι να είμαι ζεστός/ή και αυθόρμητος/η.
49. ___ Πρέπει να αντεπεξέρχομαι σε όλες μου τις υποχρεώσεις.
50. ___ Απεχθάνομαι να με περιορίζουν ή να με εμποδίζουν να κάνω αυτό που θέλω.
51. ___ Δυσκολεύομαι ιδιαίτερα να θυσιάσω την άμεση ικανοποίηση, προκειμένου να επιτύχω ένα μακροπρόθεσμο στόχο.
52. ___ Νιώθω λιγότερο σημαντικός/ή, όταν οι άλλοι δε μου δίνουν ιδιαίτερη σημασία.
53. ___ Όσο και να προσέχεις, σχεδόν πάντα κάτι θα πάει στραβά.
54. ___ Εάν δεν κάνω αυτό που πρέπει, οφείλω να υποστώ τις συνέπειες.
55. ___ Τις περισσότερες φορές, δεν είχα κάποιον που να με ακούει πραγματικά, να με καταλαβαίνει, ή νιώθει τις πραγματικές μου ανάγκες και συναισθήματα.
56. ___ Απελπίζομαι όταν κάποιο άτομο για το οποίο νοιάζομαι απομακρύνεται από μένα.
57. ___ Είμαι αρκετά καχύποπτος/η για τα κίνητρα των ανθρώπων.
58. ___ Νιώθω αποξενωμένος/η από τους άλλους ανθρώπους.
59. ___ Νιώθω ότι δεν είμαι άξιος/α να αγαπηθώ.
60. ___ Δεν είμαι όσο ταλαντούχος/α είναι οι περισσότεροι άνθρωποι στη δουλειά τους (ή το σχολείο).
61. ___ Εάν εμπιστευτώ την κρίση μου σε καθημερινές καταστάσεις, θα πάρω τη λάθος απόφαση.
62. ___ Ανησυχώ μήπως βρεθώ στο δρόμο ή γίνω περιθωριακός/ή.
63. ___ Συχνά νιώθω ότι οι γονείς μου ζουν μέσα από μένα – δεν έχω τη δική μου ζωή.
64. ___ Αφήνω πάντα τους άλλους να επιλέγουν για μένα και έτσι δεν ξέρω τι πραγματικά θέλω για τον εαυτό μου.
65. ___ Ανέκαθεν ήμουν αυτός/ή που άκουγε τα προβλήματα όλων των άλλων.
66. ___ Συγκρατώ τον εαυτό μου τόσο πολύ που οι άλλοι νομίζουν ότι δεν έχω συναισθήματα.
67. ___ Νιώθω ότι υπάρχει μια συνεχής πίεση να επιτύχω και να καταφέρω πράγματα.
68. ___ Νιώθω ότι δεν θα έπρεπε να ακολουθώ τους συνήθεις κανόνες και συμβάσεις, όπως όλοι οι άλλοι άνθρωποι.
69. ___ Δεν μπορώ να πιέσω τον εαυτό μου να κάνει πράγματα που δεν με ευχαριστούν, ακόμη κι όταν ξέρω ότι είναι για το καλό μου.
70. ___ Εάν κάνω κάποιο σχόλιο σε μια συνάντηση ή με συστήσουν σε μια συγκέντρωση, αναζητώ την αναγνώριση και το θαυμασμό των άλλων.

71. ____ Όσο σκληρά κι αν εργάζομαι, ανησυχώ ότι θα καταστραφώ οικονομικά.
72. ____ Δεν έχει σημασία για ποιο λόγο κάνω ένα λάθος. Όταν κάνω κάτι στραβό, θα πρέπει να τιμωρηθώ.
73. ____ Σπάνια είχα ένα δυνατό άτομο να μου δώσει μια σωστή συμβουλή ή κατεύθυνση όταν δεν είμαι σίγουρος/η για το τι πρέπει να κάνω.
74. ____ Μερικές φορές ανησυχώ τόσο πολύ μήπως οι άλλοι με αφήσουν, που τους απομακρύνω από κοντά μου.
75. ____ Συνήθως βρίσκομαι σε επαγρύπνηση για τα απώτερα κίνητρα των άλλων.
76. ____ Πάντα νιώθω εκτός κάθε ομάδας.
77. ____ Είμαι τόσο μη αποδεκτός/ή στην ουσία μου, ώστε να μην μπορώ να αποκαλύψω τον εαυτό μου στους άλλους ανθρώπους.
78. ____ Δεν είμαι τόσο έξυπνος/η όσο είναι οι περισσότεροι άνθρωποι στη δουλειά (ή το σχολείο).
79. ____ Δεν αισθάνομαι σίγουρος/η για την ικανότητά μου να αντιμετωπίζω καθημερινά προβλήματα που εμφανίζονται.
80. ____ Ανησυχώ ότι πρόκειται να εκδηλώσω σοβαρή ασθένεια, παρά το γεγονός ότι ο γιατρός δεν έχει διαγνώσει κάτι σοβαρό.
81. ____ Συχνά νιώθω ότι δεν έχω τη δική μου ξεχωριστή ταυτότητα ως προς τους γονείς μου ή το/τη σύντροφό μου.
82. ____ Δυσκολεύομαι πολύ να απαιτήσω να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά μου και να λαμβάνονται υπόψη τα συναισθήματά μου.
83. ____ Οι άνθρωποι γύρω μου θεωρούν ότι κάνω υπερβολικά πολλά για τους άλλους και όχι αρκετά για μένα.
84. ____ Οι άλλοι με θεωρούν συναισθηματικά σφιγμένο/η.
85. ____ Δε μου επιτρέπω να ξεφύγω εύκολα ή να βρω δικαιολογίες για τα λάθη μου.
86. ____ Νιώθω ότι αυτό που εγώ έχω να προσφέρω είναι πολύ πιο σπουδαίο από οποιαδήποτε συνεισφορά των άλλων.
87. ____ Σπανίως καταφέρνω να μείνω πιστός/ή στις αποφάσεις μου.
88. ____ Οι έπαινοι και οι φιλοφρονήσεις με κάνουν να νιώθω σημαντικός/ή (ότι αξίζω).
89. ____ Ανησυχώ ότι μια λάθος απόφαση θα μπορούσε να οδηγήσει στην καταστροφή.
90. ____ Είμαι ένα κακό άτομο που αξίζει να τιμωρηθεί.